

H 776

A
KEGYES-TANÍTÓRENDEK

VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

NAGY-KANIZSAI KATH.

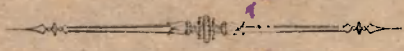
FŐG Y M N A S I Ū M

ÉRTESÍTŐJE

AZ

1875 – 1876-iki

TANÉVRŐL.

NAGY-KANIZSA.

NYOMATOTT WAJDITS JÓZSEF GYORSSAJTÓJÁN

1876.

A
KEGYES-TANÍTÓRENDIEK

VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

NAGY-KANIZSAI KATH.

FŐGYMNASIUM

ÉRTESÍTŐJE

AZ

1875 — 1876-iki

TANÉVRŐL.

NAGY-KANIZSA.
NYOMATOTT WAJDITS JÓZSEF GYORSSAJTÓJÁN
1876.

A rövidítések magyarázata.

helv. v. = helvét vallású; ág. v. = ágostai vallású; g. kath. = görög katolikus; izr. = izraelita; ism. = ismétlő; kit. = kitünő; jel. = jeles; I. r. = első rendű; II. r. = második rendű; III. r. = harmadik rendű; p. = példás; d. = dicséretes; t. = törvényszerű, k. t. = kevesebb törvényszerű; n. t. = nem törvényszerű; e. = ernyedetlen; k. = kitartó; kl. = kellő; h. = hanyatló; cs. = csekély; s. = semmi; 1. = kitünő; 2. = jeles; 3. = jó; 4. = elégséges; 5. = elégtelen; 6. = semmi; v. m. = vizsgálatlanul maradt; ö. d. = ösztöndíjas.

1985 JUN 5

399/1956

Zalaegerszegi
Állami Levéltár

VAGYON ÉS BIRTOK A RÉGI ATTIKÁBAN. *)

Azon alapkövek között, melyeken az állam egész épülete nyugszik, nem utolsó helyet foglal el az egyes állampolgárok vagyona; sőt az állam főállása egyenesen csak ott lehetséges, hol az egyesek biztos és rendezett vagyon fölött rendelkeznek. Tagadhatlan ugyanis, hogy az állam ereje s jóléte egyedül az egyes polgárok működésétől, e működések összítésétől s helyes fölhasználásától függ. Azon működésekhez pedig, melyeket az egyes polgártól vagy közvetlenül az állam, vagy önföntartása — s így közvetve az állam föntartása — igényel, még más segédeszközök is szükségeltetnek, mint amelyekkel közvetlenül a természettől van ellátva; ide ugyanis a testen s szellemen kívül még bizonyos külső tárgyak is kívántatnak, eszközök a cél elérésére. Ezen eszközök összessége képezi a vagyont.

Meglehet talán, hogy szemben a népek s államok történelmi fejlődésével az egyesek vagyoni állapotának vizsgálása csekélységnek látszik; de semmikép sem lényegtelen; mert az egyesek érdekei nemcsak hogy a legszorosabb összefüggésben állanak az államérdekkel, hanem azokra fontos befolyást is gyakorolnak. Vagy ki ne tudná, mily döntőleg hat a vagyon minősége s mennyisége ugy az egyednek testi s szellemi állapotára, mint a családi viszonyokra s azon álláspontra, melyet az állam befelé saját polgáraival, s kifelé más államokkal szemben elfoglal? Érezhető volt e hatás mindenkor, s napjainkban is általános figyelmet s érdekeltséget keltett. Nem lesz tehát érdektelen azon vagyoni állapotokat s birtokviszonyokat közelebbről vizsgálni, melyek között a görög, főleg az attikai nép minden irányban a tökélynek legmagasabb fokát érte el, és egy tekintet vetni azon anyagi alapra, melyből e tökély sarjazott.

Mint hogy a vagyoni állapot nagy részben az ország természeti viszonyaitól s az emberek testi s szellemi tulajdonságaitól függ, szükséges a görög földet s népet is néhány szóval jellemezni.

*) Források: Büchschütz, Besitz und Erwerb im griechischen Alterthume. — Hermann, Lehrbuch der griechischen Privatalterthümer. — Böckh, die Staatshaushaltung der Athener. — Télfy, Corpus Juris Attici. —

Görögország a természettől sok előnnyel volt ugyan megáldva, de azért korántsem táplálta lakóit tétlenségben; sőt ellenkezőleg, az életföntartás komoly munkásságot, fáradhatlan tevékenységet igényelt. Azért mondhatta Demaratos Xerxesnek, hogy a szegénység természetes társa a hellen földnek. (Herod. VII. 102.) Az ország legnagyobb része hegyes; ami kevés síkság van, az is csekély terjedelmű; azonban a sziklákon is található még oly vastag földréteg, mely művelésre alkalmas. Azért a legrégibb írók is említik a földbirtokot a föld- s kertművelés céljából (Hom. II. VI. 185), mely a házi s állami viszonyok alapját képezte, s ismét több rendbeli épületeket s eszközöket tételezett föl. A földműveléssel szorosan összefüggött a baromtenyésztés, melynek a nagy mennyiségű erdei s hegyi legelők kiválóan kedveztek. Az erdők rejtettek ugyan vadat, de nem oly nagy számban, hogy a nép csupán vadászatból megélhetett volna; a halászat pedig nagyobb kiterjedésű szárazföldi vizek hiányában ugyszólván csak a tengerpartokra szorítkozott. Így tehát a görög föld természeti viszonyai állandó lakhelyhez kötötték a népet; a földművelés és baromtenyésztés biztosította neki a megélhetést s lehetővé tette a további művelődést és fejlődést.

A talajviszonyokon kívül még különösen a nép testi s szellemi tulajdonságai is kedveztek a vagyoni állapotnak. Az egész nép oly tulajdonokkal volt fölrüházva, melyek Socrates szerint (Xen. Mem. IV. 1. 2) a szerencsés természeteket alkotják. Erős test, nagymérvű szellemi elevenesség mind a földfogásban, mind az önálló alkotásban, mely a vagyonszerzés terén is okvetlenül élénk tevékenységre ösztönözte őt. Főleg a művészi hajlam volt az, mely a görög népet kiválóan jellemezte; miértis a vagyonszerzés nem szorítkozott pusztán az életszükségletek födözésére megkívánt tárgyakra, hanem kiterjeszkedett azokra is, melyek a nyilvános és magán életet szebbé, díszesebbé tették, annak bizonyos kellemet s kényelmet kölcsönöztek. Ezért már ősidőktől fogva észrevehető a görög népnél, hogy a vagyonszerzést, melyben különös örömét lelte, nagy előszeretettel gyakorolta is; gyakorolta pedig ezt annál nagyobb mértékben, minél inkább érvényre emelkedett nála azon meggyőződés, hogy a valódi férfierény csak ott virágozhatik kellőképen, hol nem kell anyagi gondokkal küzdeni s a politikai tevékenységet az életföntartásra irányzott tevékenységnek föláldozni. Ez volt az ok, amiért az egész görög népet kapzsiságról, birvágyról vádolták. Találkoztak ugyan egyesek, kik az anyagi vagyoniul mitsem törődtek, sőt azt meg is vetették; de ezeknek vajmi kevés követőjük akadt. Aristides önzetlensége s önmegettartóztatása általános cso-

dálat tárgyát képezte; de ép oly kevésbé vonzott e példa, amely kevésbé tudtak érvényre jutni az egyes bölcészek, mint Socrates, a cynikusok vagy stoikusok tanai a gyakorlati életben.

Miután az eddigiekben átalánosságban láttuk, hogy a görög föld és nép természeti tulajdonságai mennyire kedveztek a vagyoni állapotnak, vizsgáljuk ezt részleteiben; még pedig különösen az attikaiaknál, mint kiknél az egész görög szellem, nemkülönben a birtokviszonyok is legteljesebb kifejlődésüket nyerték.

Az attikai családfő vagyona lényegileg azon két nemből állott, melyet a nyelvszokás οὐσία ἀφανής; és φανερά elnevezésekkel jelöl. Megfelel e különböztetésnek a magyar „ingó s ingatlan vagyon“. Az alkatrészeket illetőleg azonban a kettő közti határ már az ókorban sem volt szigoruan megállapítva; minthogy t. i. csak az ingatlanok után kellett adót fizetni, az ingóságok pedig adómentesek voltak, nagyon természetes, hogy sokszor helyi törvényektől vagy személyes érdektől függött az egyik vagy másik fogalom terjedelmének meghatározása. Így valamely váltóüzletben levő pénz is olykor az ingatlanok közé soroltatott, jóllehet közönségesen ingónak tekintetett, mit ezen kifejezés: ἀφανίζεiv τῶ ἐντα, melynek jelentménye: birtokát pénzzé tenni, eléggé bizonyít.

Az ingatlan vagyont képezték a szántóföldek, legelők, erdők, kertek s az ezekhez tartozó gazdasági épületek, nemkülönben a városban levő lakházak és gyárak; végül ide számítottak még a bányák is. Az ingóságok alkatrészei voltak a rabszolgák, baromálladék, gazdasági eszközök, szerszámok, butorok, ruhaneműek, készpénz és a fényüzési tárgyak; szóval mindaz, ami valamely háztartás felszereléséhez szükséges (τὰ ἐπιτελά). Csak ékszereknél, serlegeknél s más ily értékes örökölt tárgyaknál, melyeket különös becsben tartottak, szoktak kivételt tenni, s azokat gyakran a család ingatlanai közé számították. Így különíti el ezeket Demosthenes: „Az ingó vagyon, a serlegek, továbbá az arany, valamint a ruhák s anyámnak ékszerei“. (Adv. Aphob. I. §. 10).

Lássuk már most az ingó s ingatlan vagyon alkatrészeit egyenkint.

I. I n g a t l a n o k.

Szántóföldek. Valamint egész Görögországnak, úgy az attikai államnak is alapföltételét a földművelés s ezzel kapcsolatban a barmtenyésztés képezte; innen önként következik, hogy az egyesek vagyonának leglényegesebb része a földbirtokban állott. Hesiodus a családi tűzhely megalapítására szükséges dolgok felsorolásánál a lakházon s a házi nőn kívül az ekevonó jószágot is említi, mint szükséges kelléket (Munkák és napok, 405). — Demeter, a földművelés istennője, a legszorosabb összefüggésben áll nemcsak a házassággal, mint a családi s társadalmi élet alapjával, hanem magukkal az állam törvényeivel is; innen mellékneve „törvényadó“ (*Σεσμολόγος*). A földművelés nemcsak táplálta, hanem kedvező körülmények közt gazdagította is a vele foglalkozókat; ez okból még akkor is megtartotta nagy jelentőségét, midőn az emberek nem laktak többé szétszórva tanyákon, és a városi élet működésük egy részének egészen más irányt adott. Xenophon szerint „még az igen gazdagok sem hagynak föl a földműveléssel“ (Oec. V. 1).

Mily fontos szerepet visz a földbirtok oly államban, hol a társadalmi s politikai viszonyok magas fejlődési fokot értek el, azt, legalább körvonalalaiban, mutatja Athen. Solon ugyanis törvényhozásában megszüntetvén a földművelő népnek függését a nagybirtokosoktól, timokratikus alapon a földbirtokhoz kötötte az egyes polgárok politikai jogosultságának fokozatát. „E célból a polgárokat vagyonuk szerint bizonyos osztályokba sorolta. Azokat, kiknek száraz vagy folyékony termékekben évenként 500 mérőjük (szárazaknál *μέδιμνος* = 52·5 liter; folyékonyaknál *μετρητής* = 39·4 liter) volt, elsőeknek rendelés s *πεντακοσιομέδιμνο*, ötszáz mérőöknek nevezé. A második osztályba azokat helyezé, kik lovat tarthattak, vagy 300 mérőt arattak; ezeket *ἵππαδα τελοῦντες*, lovagrendieknek nevezték. A harmadik osztálybeliek voltak a *ζευγίται*, szerkesek, kiknek mindkét nemű termékből 200 mérőjük volt. A többi polgár mind *ἑῆτες*, kézműves, napszámos nevet nyert.“ (Plut. Sol. 18.) Ezen adatokból következtethetni, hogy a földbirtok meglehetősen meg volt osztva a lakosság közt; föl lehet ugyanis tenni, hogy a negyedik

osztályba tartozóknak is, bár napszámosoknak nevezettek, volt némi földbirtokuk, melyet maguk műveltek; csakhogy ennek kiterjedése nem lehetett valami nagy.

Az egyes birtokok területére vonatkozólag csak hiányos adataink vannak. Attikában a talajviszonyok úgy hozták magukkal, hogy a legterjedelmesebb birtokok az ország határán, a tengerpart mellett feküdtek (ἐσχατιαί); a város közelében fekvők sokkal kisebbek voltak. Itt megjegyezhetjük, miszerént Görögországban az általában használt területmérték a plethron volt, mely = 10.000 □ görög láb = 950·5 □ meter = valamivel több $\frac{1}{6}$ katastr. holdnál. A görög írók említenek földbirtokokat 300 plethron területtel; de ezek mellett nagy számmal még olyanokat is, melyeknek terjedelme csak 60, 20, 10, sőt, 6, 4, 2 plethron volt. Egyébiránt a földek árából, melyről alább lesz szó, szintén ki fog tűnni, mily csekély lehetett egyes telkek kiterjedése.

Kertek. A termesztésre szánt föld kétféle volt, u. m. γῆ ψιλῆ (sima) és περυσυμένη (beültetett föld.) Az előbbi alatt értették a szorosán vett szántóföldeket; az utóbbi alatt pedig a gyümölcsfákkal, szőlővel, hüvelyes veteményekkel vagy virágokkal beültetett földet. Ez igen nagy részét tehetta a művelt földnek, mert a bortermelés nagyban üzetett, és nagy számban fordultak elő a kertek is, melyek eredetileg gyümölcs és bor, de később konyhanövények termesztésére is alkalmaztattak. Nagy fáradságot fordítottak a kertekre s kiváló gonddal művelték azokat főleg a bor és olaj végett, mely két cikk Attikában igen fontos volt. A talaj tetemes munkát és még több figyelmet igényelt, mint a szántóföld; az egyes növényfajok kezelését illetőleg a gazdasággal foglalkozó íróknál igen sok útmutatást találunk, melyek a legkisebb részletekig tárgyalják a kertek művelését és a növényekkel való bánásmódot. Ebből egyúttal az is következik, hogy főtörekvésüket képezte a termést mind mennyiség mind minőség tekintetében emelni s ez által a kerteket minél jövedelmezőbbekké tenni. Tulajdonképeni virágos kertek, melyek közvetlenül a lakház mellett voltak, csak Epikurus befolyása alatt keletkeztek. Ezekről Plinius így ír: Jam quidem hortorum nominē in ipsa urbe delicias, agros villasque possident. Primus hoc instituit Athenis Epicurus, otii magister; usque ad eum moris non fuerat in oppidis habitari rura. (Hist. Nat. XIX. 19.) Athen délkeleti részének neve Κήποι (kertek); e név azt mutatja, hogy itt nagy kiterjedésű kertek léteztek.

A termékeket illetőleg a gabonaneműeken kívül legjövedelmezőbb volt a bor, olaj s füge; különösen kitűnt Attikában az árpa (κριθόσπορος)

γάρ ἀρίστη. Theophr. Hist. Plant. VIII. 8. 2) és a füge; az olajfák egész erdőket képeztek, s tenyésztésük törvényes intézkedések által volt biztosítva.

Rétek és legelők. Minthogy a tartomány legnagyobb része hegyes volt s vízben sem igen bővelkedett, azért tulajdonképeni rétje is kevés volt Attikának; de annál több volt a hegyi s erdei legelő, az ugynevezett φελλεύς. A rétművelés nemcsak Attikában, de egész Görögországban soha valami nagy jelentőséggel nem bírt; kitűnik ez azon szőlásmódból is, hogy rossz időt kívántak a szénagyűjtésre (κακήν χρόνου συγκομιδήν), mivel ugyanazon időben a vetésekre kellett az eső; hanem e helyett a takarmányfüvek némely fajait a szántóföldeken termesztették.

Erdők. Görögország eredetileg igen gazdag volt erdőkben, melyek nagy területeket foglaltak el; de úgy látszik, nem igen kiméletesen bántak velök, amennyiben a Kr. előtti 5. században az attikai erdők már nem szolgáltatott annyi fát, amennyi a házak s hajók építéséhez megkívántatott, s az atheniek az épületfát legnagyobbbrészt Pontus s Makedoniából kényszerültek hozatni. Később e fahiány még inkább fokozódott, úgy, hogy Sulla Athen ostrománál már a szent ligetek, az Akademia s Lykeion fáit használta az ostromgépek készítésénél (Plut. Sulla 12). Az erdők ugyan legnagyobbbrészt az állam tulajdonát képezték, de találatnak magánosok birtokában is, kiknek tetemes és biztos jövedelmet hoztak.

Bányák. Az ingatlanokhoz tartoztak még a bányák is. Görögország hegyei nem igen bővelkedtek ércben, és ahol nagyobb mennyiségben fordult is elő, nem mindenütt iparkodtak azt kiaknázni. Legnevezetesebbek voltak a laurioni ezüsbányák déli Attikában; ezeket még Xenophon (444—354 Kr. e.) kiapadhatlanoknak tartotta; de már Demosthenes idejében (384—322 Kr. e.) szűkebben adták az ezüstöt; Strabon pedig (66 Kr. e. — 24 Kr. u.) azt írja, hogy mikor ő ott járt, még a régi salakot is újra megolvasztották, mert a bányák ezüsttartalma egészen kiapadt. — Kimon alatt (463 Kr. e.) az atheniek még Thrakiában is szereztek bányákat, melyek közt Skapte Hyle aranybányái leginkább érdemelnek említést. A bányák az állam tulajdonát képezték, mely azokat úgy értékesítette, hogy részletekre osztva, magánosoknak, de csakis polgároknak vagy polgárjoggal bíró, védeneknek (ισοτελεῖς) adta ki örökös haszonbérbe.

Épületek. Térjünk át most az ingatlanok egy másik nemére, az épületekre. Minthogy a görög polgár életének legnagyobb részét a nyil-

vánosságban töltötte, azért a görög ház nem annyira állandó benlakás céljából rendeztetett be, hanem inkább csak zárt helynek tekintetett az ingó vagyon elhelyezésére, valamint a háztartásnál szükséges teendők végzésére, és, legalább a férfinak, csak időnkinti tartózkodási helyét képezte. Xenophon szerint az a legkényelmesebb és legszebb ház, hol az ember maga is minden évszakban legkellemesebben tartózkodhatik s vagyont is a legbiztosabban helyezheti el (Mem. III. 8. 10). Ezen szempontok szerint alakulnak az ide vonatkozó részletek. Ami pl. a kényelmet illeti, melyet minden háznak nyújtani kell, itt első sorban megkivántatik, hogy a család ne kényszerüljön azt egy másik családdal megosztani. A legrégibb korra vonatkozólag bizonyosnak mondható, hogy nem volt benszültött családatya, kinek tulajdon hajléka nem volt volna. Hesiod a család megalapítására nézve első kelléknek mondja a saját házat (οἶκον μὲν πρώτιστον ; Munkák és napok 405.); a későbbi korban pedig „hajléktalan“ és „hontalan“ egyjelentésű fogalmak voltak, és οἶκος alatt a görög nemcsak lakházat, hanem családot is értett. Hogy a földművelést űző lakosoknak földbirtokukon saját házuk is volt, az magától értetik; de föltehető, hogy a városbeliek közül is minden egyes polgár, talán csak a legszegényebbek kivételével, a maga házában lakott. Socrates idejében (469—399 Kr. e.) tízezernél több volt Athenben az épületek száma (Xen. Mem. III. 6. 14); Attika összes polgárainak száma pedig csak vagy húszezer volt. Biztosan föltehető, hogy ezek közül a felénél több aligha lakott a fővárosban. Ha már most leszámítjuk az épületek közül azokat, melyek nem szolgáltak lakások, hanem gyárak vagy műhelyek gyanánt, vagy egyéb célokra használtak, még mindig azon kedvező eredményre jutunk, hogy nagyon kevés volt azon házak száma, melyekben egynél több család lakott. A házak csekély ára ugyanis lehetővé tette, hogy még a kevesebb módosak is szerezhettek maguknak hajlékot. A közönséges lakházaknál a telek sem nagy, sem drága nem volt; az építkezési anyag sem került sokba; mert, mint Xenophonból (Mem. III. 1. 7) tudjuk, az alapot termésköböl, a falakat pedig téglából vagy vályogból készítették, mely anyagok mindenütt oly nagy mennyiségben voltak, hogy beszerzésük semmi nehézséget sem okozott. Midőn Athen a legnagyobb virágzási fokot érte el s a legfényesebb s legremekebb középületekkel diszeskedett, a közönséges lakházak mégis kicsinyek, mitsem mutatók s rendszerént csak földszintiek voltak; még a gazdagságuk vagy polgári állásuk által kitünő emberek lakása sem képezett kivételt; legfőlebb, hogy kis rézlemezek-

kel volt ékesítve, mint pl. Phokion háza. (Plut. Phok. 18.) Csak később, midőn a művészetek fölvirágzásával a régi egyszerűség helyébe a fényűzés lépett, csak akkor kezdték a lakházakat is pazar fénynyel kiállítani, gazdag festményekkel, aranynyal, elefántcsonttal s egyéb diszítványokkal ékesíteni; miértis Demosthenes több ízben arról panaszkodik, hogy némelyek a középületeknél fényesebb lakházakat építenek. (Olynth. III. 29. és Aristokr. 208.)

A lakház fölosztását s belső berendezését elmellőzzük; egyrészt, mert nem tartozik szorosan tárgyunkhoz; másrészt pedig azért, mint-hogy ez sokkal messzebb vezetne, mintsem ez igénytelen munkálat kerete megengedi.

Az ingatlanok ára. Mielőtt az ingó vagyon tárgyalására térnénk át, helyén lesz talán néhány szóval említést tenni azon árról is, melyen az ingatlanok keltek.

Ami már a földbirtokot illeti, világos, hogy annak fekvése s minősége szerint, továbbá az időviszonyokhoz képest ára is rendkívüli változékony volt. A városhoz közelebb fekvő, valamint a γῆ περὶ τευμμένη (beültetett föld) természetes, hogy sokkal drágábban kelt, mint a távolabb fekvő, vagy pedig az ugynevezett γῆ ψιλή (sima föld); mindazáltal nincsenek oly biztos adataink, melyekből ezek árát egész pontossággal meghatározni lehetne. Két attikai föliratból tudjuk ugyan, hogy Pallene községben egy telek 50 drachmán (20 frt.) kelt el; más földek ára pedig 100—800 drachma (40—320 frt.) volt; Demosthenes és Isaeus egy talentumot (2400 frt.) érő földet emlitenek; sőt előfordúl oly jószág is, melynek értéke harmadfél talentumra (6000 frt.) becsültetett; azonban mindezen adatok hiányosak, mert a földek nagysága s minősége egy szóval sincs említve. Boeckh szerint (Staatsh. d. Ath. I. 89.) mégis közpszámítással 50 drachmára tehetni egy plethron árát; megjegyeztetvén, hogy a körülményekhez képest ezen középárnál jóval drágábban, de másrészt tetemesen olcsóbban is fizették a föld plethronát.

Ami pedig a lakházak árát illeti, erre még nagyobb befolyása volt a fekvésnek, mint a földbirtokéra. Természetes, hogy a vidéki városokban sokkal kisebb volt a házak ára, mint a fővárosban, Athenben. A legolcsóbb ház, melyről a görög írók említést tesznek, 3 minára (120 frt.) becsültetett; nem sokkal többet érhetett Socrates háza sem, ki összes vagyonának értéket 5 minára (200 frt.) teszi. Mily kicsinyek, szegényesek lehettek e házak, onnan gyanítható, hogy De-

mosthenes egy oly házat is, mely 7 minán (280 frt.) kelt el, csak házikónak nevez. Ezen minimumtól kezdve igen különböző a házak ára; legközségesebb ár volt 20—30 mina (800—1200 frt.); de voltak 50, 100, sőt 120 minát (2000, 4000, 4800 frt.) érő házak is.

Az ingatlanok utáni jövedelem. A földbirtok jövedelme azon esetben, midőn azt a tulajdonos maga művelte, általánosságban meg nem határozható; a tényezők ugyanis, melyektől az függ, számokban ki nem fejezhetők s nem általános érvényűek; annyit azonban tudunk, hogy a földbirtok nemcsak táplálta, hanem kedvező körülmények közt tulajdonosát még gazdagította is. Sokkal biztosabb s határozottabb volt a jövedelem akkor, midőn a tulajdonos földbirtokát haszonbérbe adta; ez okból a bérbeadás nemcsak Attikában, de egész Görögországban is nagyban dívott, sőt némely esetekben a törvény által egyenesen követteltetett. A bérlő s tulajdonos közti jogviszonyok fejtegetése a jogtan körébe tartozván, e helyt bátran elmaradhat; csak a szerződésekről akarunk röviden megemlékezni. Ha a bérlő s bérbeadó megyezték a föltételek iránt, azokat írásba foglalták. E szerződések, mint a még fönlevő példányok mutatják, a bérbeadott tárgy szoros meghatározását, a szerződő felek neveit, a bérletidőt, a bérösszeget s a fizetés módzatait foglalták magukban; megemléttetett továbbá még a biztosíték is, melyet a bérlő kötelezettsége pontos teljesítése iránt nyújthatott. A tárgy vagy ideiglenesen, vagy örök időkre (αενώως) adatott bérbe. A földbirtoknál aligha volt a bérletidő kevesebb egy évnél; de rendszerént hosszabb időre adatott az ki. A bérletösszeg a tárgy értékének körülbelül 8 százalékát tette, ami meglehetősen kevés a tőkepenzkekhez viszonyítva, melyek 12 százalékon alól ki nem adattak. A bérösszeget vagy egész, vagy fél-, vagy harmadévi részletekben kellett lefizetni.

Jóllehet mindegyik polgár azon volt, hogy saját házában lakhassék, mégis találkoztak olyanok, kik ezt vagy szegénységök miatt nem tehatték, vagy, mert arra följogosítva nem voltak. Ez utóbbiakhoz tartoztak az idegenek (ξένοι) és a védencpolgárok (μέτοικοι), kiknek csak különös kítüntetés gyanánt engedtetett meg a földbirtok s házszerzés. Ennélfogva korán érezhetővé vált a bérházak (συνοικίαι) szükségessége; még pedig annál nagyobb mértékben, minél virágzóbb volt valamely városban az ipar és kereskedelem, melyben főkép a védencpolgárok szoktak részt venni. Az idegenek, kiknek üzleti vagy pörös ügyeik elintézése végett a városba kellett jöni, eleinte vendégbarátaiknál nyertek szállást s ellátást; de később, midőn a forgalom

mind élénkebbé vált, és az atheniek arra kényszerítették szövetséges társaikat, hogy pörös ügyeiket az atheni törvényszékek előtt tárgyalják: a nagy számban összeseregülő idegenek rendszeren bérházakban szoktak megszállani, s így Athenben a házak bérbeadása igen jelentékeny jövedelemforrást képezett. A tulajdonos vagy azon háznak, melyben maga is lakott, földszintes részét adta ki boltokra s műhelyekre, vagy pedig az egész házat engedte át a bérlőnek (σταθμοσχος ναύκληρος), ki azután a lakásokat az egyeseknek adta ki. Ily bérlétszerződések mennyi időre kötöttek, s mily időközökben kellett a házbért (ἐνοικιον, νοῦλον) fizetni, azt az adatok hiányossága miatt meg nem határozhatjuk; egyes helyekből csak annyit gyaníthatunk, hogy a fizetés prytaniák szerint (35—39 nap) történt. (V. ö. Télyf, C. J. A. 1528.) A bérösszeg nem volt magas, hanem a tárgy értékének körülbelül 8½ százalékát tette, ami ugyancsak nem sok, ha meggondoljuk, hogy itt nemcsak kamatoztatásról volt szó, hanem a bérbeadott tárgy értékét, mely használat által csökkent, szintén pótolni kellett. Hogy magában Athenben a házbér tetemesen magasabb volt, az kétséget nem szenved; kivéve talán oly időben, midőn, mint pl. a peloponnesusi háború után, a lakosság száma igen megfogyott. (Xen. Mem. II. 7. 2.)

Az erdők jövedelméről keveset mondhatunk; ezek ugyanis legnagyobbrészt az állam tulajdonát képezték, és csak egy Demosthenesnek tulajdonított beszédből tudjuk, hogy magán embernek is volt erdeje. Az említett író szerint ugyanis egy bizonyos Phaenippusnak oly nagy kiterjedésű erdősége volt, hogy az egész éven át hat százáron szállította a fát, ami neki napjában 12 drachmánál (4 fjt. 80 kr.) többet jövedelmezett.

A bányák is az állam tulajdonát képezték, de valamennyit örökös haszonbérbe adta magánosoknak. A bérletösszeg a bánya terjedelmével és érc tartalmával egyenes arányban állott. A bérlőnek a vételáron kívül még évenként a jövedelem huszonegyed részét kellett fizetni. A jövedelem, főleg míg az érc elégséges mennyiségben találtatott, igen jelentékeny volt, s a bérlők közül sokan igen meggazdagodtak. Ilyen volt a többi közt „Callias quidam pecuniosus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat“ (Corn. Nep. Cimón 1.) és a dúsgazdag Nikias, kiről Plutarch tesz említést. (Plut. Nik. 4.)

II. I n g ó v a g y o n .

Az ingó vagyon alkatrészeit fentebb már elősoroltuk. Ezek között kétség kívül a legfontosabb helyet foglalták el a

Rabszolgák. A rabszolgaság keletkezésének ideje Görögországban történelmi pontossággal ki nem mutatható; de az arra vonatkozó adatokból kitűnik, hogy az már ősrégi időkben létezett; később pedig annak létezése a házi élet szükséges kellékének tekintett; Aristoteles szerint ugyanis „a teljes háztartáshoz szabadok és szolgák kívántatnak.“ (Polit. I. 2.) A rabszolgaság keletkezése igen természetes módon fejthető meg. Midőn a vagyon szaporodásával a tulajdonos egymaga nem volt képes a szükséges teendőket elvégezni, azon vágy támadt benne, hogy a nehezebb munkákat, melyeket maga végezni vagy nem tudott, vagy nem akart, mások által végeztesse. Ahol lehetséges volt ezen munkák teljesítésére oly személyeket szerezni, kikkel korlátlanul rendelkezhetett, mindig szívesebben tette ezt, mintsem hogy díjért fogadott volna önálló, független munkásokat. Lehetséges volt pedig ez ott, hol valamely tartomány meghódítása által az egész lakosság elveszté szabadságát, valamint ott is, hol háború, vagy rablás által fosztottak meg egyeseket szabadságuktól, vagy hol ily foglyokat másoktól vásárolni, cserélni lehetett. Görögországban mindezekre alkalom nyílt egyrészt a kalózság által, mely a legrégibb időkben a partvidékeken általánosan üzetett, később pedig a népvándorlások által, melyek az ország legnagyobb részére kiterjedtek. Ahol pedig a rabszolgaság egyszer meggyökerezett, ott oly állandó szokott lenni, hogy csak roppant nagy átalakulások és rázkódások képesek azt megszüntetni; azért még a későbbi görögöknél is oly szükségesnek, sőt természetesnek találtatott a rabszolgaság, hogy még Aristoteles is, ki szellemnagyságra nézve kortársait messze túlszárnyalta, azt igyekezett bebizonyítani, miszerént ezen állapot nem emberi önkényen, hanem természeti szükségességen alapszik.

A rabszolgák foglalkozása. Mint a vagyonnak alkatrésze, a rabszolga már nem annyira személynek, mint inkább tárgynak vétetett, melynél csak a test jött tekintetbe (*σωματα οικεινά*); azért állíthatott föl Aristoteles ily párhuzamot: „A rabszolga élő eszköz, az

eszköz pedig élettelen rabszolga.“ (Eth. Nik. VIII. 11.) Teendőiket illetőleg a rabszolgák részint urok házában és gazdaságában, részint azon kívül nyertek alkalmazást. A mezei munkákat, a nyájak őrzését rendszeren ők végezték; de a háztartás, valamint urok személye körüli teendőket is nekik kellett teljesíteni. Az itt alkalmazott szolgák száma a család nagysága s gazdagsága szerint változott; nagyobb házakban már kényelem tekintetéből is több szolganak osztották be a munkát, melyet kisebb háznál egy végzett. Az egész háztartás fölötti fölügyeletet a προστάτης (házgondnok) vitte; e mellé volt rendelve a ταμίας (kulcsár) és ταμία (kulcsárnő), kik a pincét és éléskamrát kezelték; az élelmiszerek bevásárlására is külön szolgálta volt, az ugynevezett αγοραστής, később ψωνάτωρ. — A ház körül alkalmazott szolgák közül említjük először is a kapust (Θυρωρός, πυλωρός), kinek kötelessége volt nemcsak a kapunyitás, a ki- és bejárók szemmel tartása, hanem a ház tisztítása is; továbbá a ύδροφόρος, Ξεράπεινα ύδροφόρος (vizhordó), kinek teendője volt a házat vízzel ellátni. Az ételkészítésnél majdnem kizárólag csak női rabszolgák voltak alkalmazva (σιτοποιίς, γυναίκες σιτοποιοί), kik minden ide vágó munkát végeztek, kivéve talán a gabonaörlést, mely rendszerint erős legények dolga volt. A család ruházatát is legnagyobbbrészt otthon a rabszolgánok készítették a háziasszony fölügyelete alatt s közreműködésével. Ha a háznál kocsi és ló volt, annak gondozására is rabszolgát rendeltek; ez az ugynevezett ήνιοχος, ίπποκόμος.

A családtagok személye körüli teendők számos rabszolgát vettek igénybe. Már ősidőktől fogva szokásban volt, hogy a szabad polgár vagy polgárnő, midőn a nyilvánosságban megjelent, mindig egy, vagy több szolgálta által kísértette magát; ezen szokás később oly általánossá lőn, hogy ezen kísérő (ἀκόλουθος) ugyszólván a legszükségesebb szolgálta tekintett, s van rá eset, hogy egy szegényebb sorsú ember csak egy szolgálta tartott, kit kizárólag csak kísérő gyanánt használt. Kinek vagyoni állapota nem engedte meg a szolgatartást, az e célra vagy bérelt egyet, vagy pedig fiai, rokonai kíséretében ment ki. Ezen szolgálta kötelessége volt mindazt vinni, mire az úrnak szüksége volt, vagy mit útközben vásárolt. — A gyermekek szolgálataira is rabszolgák voltak rendelve, az ugynevezett παιδαγωγοί, kik őket a gymnasiumba s iskolába kísérték, könyveiket s egyéb szükséges eszközeiket vitték. — A háziasszony szolgálataival külön komorna (κομμώτρια) s a tulajdonképeni szobalány (ἄβρα) voltak megbízva, kik annak főleg az öltözködés- és hajrendezésnél nyújtottak segédkezést. — Azon rabszolgák, kik iskolákat is végeztek, mint írkokok vagy fölolvások alkalmaztattak; ezek voltak a γραμματεῖς. —

Az asztal s lakomák körüli szolgálatoakat is rabszolgák teljesítették, mely célra mindig a legügyesebbek választattak ki. — Zenészek-, táncosokként csak később alkalmaztattak, midőn a római fényűzés Görögországba is átszivárgott.

Voltak ezeken kívül az attikaiaknak még oly rabszolgái is, kiket nem közvetlen szolgálattétel végett, hanem azért tartottak, hogy munkájok által pénzt keressenek; ez okból az ur vagy saját üzletében alkalmazta őket segédek gyanánt, vagy pedig bizonyos díj mellett más műhely- vagy gyártulajdonosnak engedte át. Ugyanígy szoktak tenni a bányamunkásokkal is, kiket gazdájuk vagy a bányákkal együtt, vagy azok nélkül szokott valamely vállalkozónak haszonbérbe adni. Voltak végre még oly rabszolgák is, kik uroktól egészen függetlenül, saját nevök alatt folytattak valamely tetszés szeréuti üzletet, és csak a keresetnek bizonyos részét (*ἀποφραγή*) kellett uroknak beszolgáltatniok.

A rabszolgák ára azoknak neme, kora, ügyessége s egyéb körülményekhez képest nagyon változó volt; míg tehát egy közönséges bányamunkás 150 drachmába (60 frt.) került, addig egy kardcsináló Demosthenes atyjának műhelyében 5—6 minára (200—240 frt.) becsültették. Xenophon azt mondja, hogy „a rabszolgák egyike két minát (80 frt.), a másik egy felet (20 frt.) sem ér; némelyik pedig ötöt, sőt tizet is (200, 400 frt.); Nikiasról pedig azt mondják, hogy ezüstbányáiba egy talentumon (2400 frt.) vett egy fölügyelőt.“ (Mem. II. 5. 2.) Ezen adatokból egyszersmind megítélhetjük azt is, mily roppant értéket képviseltek a rabszolgák az attikai polgár vagyonában.

A haszon, melyet a rabszolga urának hajtott, természetesen csak a munkásoknál határozható meg. Xenophon szerént egy bányamunkás naponkint egy obolost ($6\frac{2}{3}$ kr.) jövedelmez, ami egy évben 60 drachma (24 frt.), vagyis a szolga értékéhez (150 drachma = 60 frt.) viszonyítva 40 százalék. E magas összeg abban leli magyarázatát, hogy az úrnak a kamatokon kívül a tőkét is vissza kellett szerezni, mely a szolga előregedésével vagy halálával egészen elveszett. Demosthenes atyjának műhelyében a 32 kardcsináló évenkint 30 minát (1200 frt.), a 20 székcsináló pedig 12 minát (480 frt.) jövedelmezett; egy bizonyos Timarchnak pedig munkásai naponkint 2—3 obolos tiszta hasznót hoztak. Láthatjuk ezekből, hogy a rabszolgatartás az attikai ember számára igen jelentékeny jövedelemforrás volt; innen magyarázható egyúttal a rabszolgák

óriási száma, mely Attikában a Demetrius Phalereus által Kr. e. 309-ben tartott népszámlálás alkalmával 400 ezeret tön.

Baromálladék. A rabszolgák után tekintsük egy másik alkatrészét az ingó vagyonnak, a barmokat. Görögországnak természeti viszonyai általában nem voltak kedvezőtlenek a baromtenyésztésre nézve; nem voltak ugyan nagy terjedelmű síkságai s rétjei, de az erdei s hegyi legelők bőséges táplálékot nyújtottak a nyájaknak. Ezért ősidőktől fogva nagy szerepet játszott Görögországban a baromtenyésztés. A barmok általában nagyobbakra (*ὑποζύγια*) és kisebbekre (*πρόβατα*) oszlanak; amazokhoz tartoztak a lovak, szamarak, öszvérek s a szarvas marha; emezekhez a juhok és kecskék.

a. A lótenyésztés Attikában a síkságok hiánya miatt nem nagy jelentőséggel bírt, s a lovak ugyszólván csak a háborúban nyertek alkalmazást; ezért csak a gazdagok, kik a háborúban mint lovasok tartoztak részt venni, szoktak lovat tartani. (Arist. Polit. VI. 4. 3.) Az atheni seregben azonban sohasem volt jelentékeny a lovasság, sőt, midőn Athen hatalmának fénypontját érte sem állott több mint 1000—1200 emberből. De csakhamar lábra kapott a lókedvelés az egyes vagyonosabb embereknél, kik ünnepélyes menetek vagy játékok alkalmával a közfigyelmet magukra akarták vonni. Így pl. Alkibiades hét fogatot küldött Olympiába, mit, miként maga dicsekvőleg mondja, sem magán ember, sem fejedelem előtte még nem tett. (Plut. Alkib. 11.) E szenvedély idővel oly fokra hágott, hogy azt az egykorú írók nem ritkán éles gúny tárgyává tették.

A lovak ára felől csak hiányos tudósításaink vannak. Attikában a közönséges lovat, milyen pl. a földművesé volt, úgy látszik aligha lehetett kapni 3 minán (120 frt.) alól; a deli paripát azonban közönségesen 12 minával (480 frt.) fizették. Később azonban a túlságos lókedvelés ezek árát is a végtelenig fokozta, úgy hogy pl. a Bucephalost Gellius szerint (Noct. Att. V. 2.) 13 talentumon (31, 200 frt.), Plinius szerint (Hist. Nat. VIII. 42.) pedig 17 talentumon (40,800 frt.) vették meg.

b. Sokkal nagyobb számban táplálták a szamarakat és öszvéreket, mivel ezek, kivált az utóbbiak a hegyes vidékeken ember- és teherszállításra igen alkalmasak biztos lépésük miatt. E tulajdonságuktól vették nevüket is *ὄρεός*. — Az öszvérek árát illetőleg a görög írókban csak két helyen találunk említést, hol azoknak párja 5 1/2 és 8 minába (220 és 320 frt.) került. A szamarak jóval olcsóbbak lehettek, de ezeknek árára vonatkozó adataink nincsenek.

c. A szarvasmarha, mely életében is, levágva is annyi hasznot hajt, ősrégi idők óta nagyon el volt terjedve Görögországban. Ezt bizonyítja azon körülmény is, hogy Homer idejében ökrök szerint határozták meg a tárgyak értékét. (V. ö. Hom. II. VI. 235.) Leginkább szántásra használtatott; innen βους ἀροτήρ. Később ezeknek száma is megfogyhatott; legalább ezt látszik bizonyítani azon törvény, mely tiltja az igavonó barmot föláldozni. (Télly, C. J. A. 1473.)

Plutarchból tudjuk, hogy a szarvasmarha ára Solon idejében (639—559 Kr. e.) 5 drachma (2 frt.) volt. (Plut. Sol. 23.) Ez azonban csak a közönséges darabokra vonatkozhatott; mert az említett szerző idézett helyéből azt is tudjuk, hogy ugyancsak Solon törvényeiben a kiválogatott, áldozatra szánt állatok ára jóval nagyobb volt. Athen virágzása korában ezek darabja 50—100 drachmába (20—40 frt.) került.

d. Görögország természeti viszonyainak egészen megfelelt a juh- és kecsketenyésztés, minthogy ezen állatok még oly legelőkön is, melyek nem dús növényzetűek, milyen pl. a köves, sziklás talaj, elégséges táplálékot találnak; de a sokféle hasznos cikk, melyet ez állatok szolgáltatnak, minő főleg a juhok gyapja, szintén buzdításul szolgált azok tenyésztésére. A juhok tehát minden időben igen jelentékeny részét képezték a görög ember baromálladékanak. A πρόβατον szó gyöke, βα (βαίνω) azt gyaníttatja, hogy eredetileg e néven neveztek mindennemű ingó vagyont, miként őseinknél is e szó „marha“ átalában jószágot, vagyont jelentett. Ezt látszik igazolni Hom. Od. II. 75. Κειμήλιά τε πρόβασίν τε, mi „fekvő s járó, azaz ingó s ingatlan vagyont“ jelent. Később azonban e szó kizárólag a juhok jelölésére használtatott, mint amelyek kétségtelenül legkorábbi vagyonát képezték a görög embernek. Finom gyapjok miatt különösen híresek voltak Attikának juhai, úgy hogy innen szoktak juhokat is, pásztorokat is külföldre vinni. Egyébiránt az állam is gondot viselt a juhtenyésztésre, amint ez azon törvényből is kitetszik, mely szerint nem volt szabad a juhot ellés és nyírás előtt levágni. (Télly, C. J. A. 1474.) Mily arányban állottak a juhok az összes vagyonhoz, azt az ide vonatkozó adatok hiányossága miatt pontosan meg nem határozhatjuk; annyi azonban bizonyos, hogy fontos tételt képeztek.

Plutarch szerint (Sol. 23.) Solon idejében egy juhnak ára középszámítás szerint egy drachma (40 kr.) volt; később ezen ár is 10—20 drachmára emelkedett.

e. E helyen említhetők még a kecskék is, melyeknek teje, húsa s szőre kielégítette a földműves egyszerű igényeit. Attikában a kecske-

tenyésztés már az őskorban is nagyon el volt terjedve, mit azon körülmény is tanúsít, hogy a négy attikai törzs (φυλή) egyike innen kapta nevét Αγκυροπεῖς (kecskepásztorok). — A kecskék ára felől tudomásunk nincsen.

f. Voltak ezeken kívül még más háziállatok is, melyek azonban csekély értékük miatt a vagyoni állapotnál ugyszólván tekintetbe sem jöttek; legfőlebb a méhészet az, mit még említenünk kell, mert Attikában ez is fontossággal bírt s meglehetősen jövedelmezett. A régiek ugyanis a cukrot csak orvosságul használták, ételeiket pedig mindig csak mézzel édesítették. Egész Görögországban, de még a külföldön is, legkeresettebb volt az attikai méz, sőt Attikának méhészete még ma is jelentékeny. Az akkori kezelésmód egyáltalában csak igen lényegtelen részletekben tért el a mostanitól. — A méhek értékének meghatározására adataink nincsenek.

Háztartási szerelvények. Az ingó vagyonnál tekintetbe kell még vennünk a háztartási szerelvényeket is (τὰ ἔπιπλα), melyekhez a gazdasági eszközök, szerszámok, butorok, ruhaneműek s fényüzési tárgyak számtáltak.

A gazdasági eszközök a lehető legegyszerűbbek voltak, s úgy látszik, hogy a görögök e tekintetben hiven követték a tanácsot, melyet nekik Plinius szerint a jósdá adott. Az említett író szavai a következők: „Quonam igitur modo utilissime coluntur agri? Ex oraculo scilicet, malis bonis.“ Ezekhez magyarázatkép hozzácsatolja: „Cum dicerent malis, intelligere voluere vilissimis.“ (Plin. Hist. Nat. XVIII. 8. 39.) Ezeknek értéke tehát nagy nem lehetett. — A mesterembereknél előforduló szerszámok értékéről a görög írókban említést nem találunk. Azokból, miket ezekre vonatkozólag tudunk, gyaníthatjuk, hogy költségesebb készülékeik, gépeik aligha voltak, s e részben is az egyszerűséget tartották szem előtt. — A görög ház butorzata ugyan nem volt mindig oly fényes, mint a homerosi királyoké; de annyi bizonyos, hogy a görög, főleg attikai embert, házának fölszerelése s berendezésénél mindig ama finom ízlés és szép iránti érzék vezérelte, mely az egész népnek oly jellemző tulajdonságát képezi. Egyáltalában úgy látszik, hogy a görögök Homer ideje óta lakházaik silányságáért a butorok és eszközök bőségében, drágaságában s szépségében kerestek kárpótlást. Már Aristophanes idejében (423 kör. Kr. e.) nagyon szokásban volt az edényeket s egyéb eszközöket ezüstből készíteni, mely szokás később még inkább elterjedt, úgy hogy az ilyenű tárgyak nem csekély értéket képviseltek, mint ezt Deinarchos szónok

példája mutatja, ki, midőn a számkivetésből visszatért, 20 mina (800 frt.) értékű ezüstedényeket hozott magával. — A családtagok ruházatához szükséges szöveteket s magukat a ruhákat is, mint főnebb említők, otthon készítették a rabszolganők; ezek tehát, tekintve egyrészt a ruhadarabok egyszerűségét, valamint másrészt azon körülményt is, hogy nem voltak a divat szeszélyeinek alávetve, nem nagy értéket képviseltek. Kivételt itt is csak az asszonyok ruházata képezett, mely drága, külföldi kelmékből készült.

A házi berendezés, valamint a ruházat egyes darabjainak felsorolását s azok értékének s árának megközelítő meghatározását hozszadalmassága miatt e helyt elmellőzzük; csak néhány példát akarunk fölhozni, hol egy-egy ház felszereléséhez tartozó tárgyak együttesen s általánosságban vannak megbecsülve. Így tudjuk, hogy Demosthenes atyja butorokban, arany ivóedényekben s ruhaneműekben 100 minát (4000 frt.) hagyott hátra; másnak holmije csak 20 minát (800 frt.) ért. Aristophanes szerelvényei, melyek az állam birtokába kerültek, valószínűleg fele áron adatván el 1000 drachmánál (400 frt) többet jövedelmeztek; középszerű módú embereknél e tárgyak értéke 10 minára (400 frt.) tehető.

Ékszerek. Megemlíthetjük még e helyen az ékszereket is, melyek leginkább aranyból, ritkábban ezüsből készültek. Ily ékszereket nemcsak a nők, hanem a férfiak is viseltek; így pl. az atheniek a perzsa háborúig (496 Kr. e.) arany tűkkel szokták hajukat föltűzni, Samos sziget lakóinál pedig az arany karperecek hordása általános volt. Később a férfiak csak pecsétgyűrűt viseltek, de azt ugyyszólván kivétel nélkül; mert nemcsak a leveleket, hanem szekrényeket, ajtókat, fiókokat stb. is pecséttekkel szoktak elzárni. Utóbb a szükséges pecsétgyűrűn kívül még más gyűrűket is viseltek; sőt annyira ment e részben is a fényűzés, hogy minden ujjukra nem egy, hanem több gyűrűt húztak.

Az ékszerek összes értéke a család gazdagságának s ilynemű tárgyak iránti előszeretetének fokozatától függött. Alkibiades anyjának ékszerei 50 mina (2000 frt.) értékűek voltak; egy közönséges polgárházban pedig az arany- s ruhaneműek összevéve 10 minára (400 frt.) voltak becsülve, miből az ékszerekre aligha esett több a felénél.

Tőkepénzek. Hátra van még, hogy a tőkepénzekről szóljunk, melyek, mint a vagyon alkatrészei és a jövedelem forrásai, egyaránt fontosak. Ezen pénzek gyümölcsoztetésével korán foglalkozott a görög

üzleti szellem; midőn t. i. az ipar és kereskedelem már önálló keresetforrásokat képeztek, és az egyes vállalatok nagyobb pénzmennyiséget tettek szükségessé: oly egyének, kik ily pénzek birtokában voltak, átengedték azokat valamely vállalkozónak oly föltét mellett, hogy a nyereségben aránylag ők is osztozkodjanak. Így keletkeztek a pénzületek. A mondotakból következik egyúttal az is, hogy legnagyobb mennyiségben azon városokban találtak a készpénz, melyek virágzó iparral s kereskedéssel bírtak; ily város volt Attikában Athen, hol pl. Demosthenes atyjának hagyatékában 80 mina (3200 frt.) készpénz is szerepelt; egy bizonyos Lysiasnak házában pedig a harminc zsarnok poroszlói arany- s ezüstben körülbelül 4 talentumot s 40 minát (11,200 frt.) találtak.

A kölcsönöknél első sorban arra ügyeltek a hitelezők, hogy a tőkét is (το ἀρχαίον), a kamatokat is (τόκος, ἐργον) lehetőleg biztosítsák maguknak; ez okból a fölvevő kötelezvényt (συγγραφή, χειρόγραφον) állított ki, melyben a fölvevő tőke, a kamat, az idő, melyre kölcsönzöttet, s netán egyéb föltételek világosan meg voltak nevezve. Nagyobb biztosság tekintetéből meghagyta az attikai törvény, hogy a kötelezvény írásánál, de főleg a pénz kézbesítésénél tanúk legyenek jelen (Télly, C. J. A. 1510), kik a kötelezvényt alá is irták. Szokásban volt továbbá az ily okmányt két példányban kiállítani, melyeknek egyike a hitelező kezében maradt, a másik pedig egy megbízható egyénnél tétetett le. Még nagyobb volt a biztosság, ha a fölvevő kezest (ἐγγυητής) is állított; teljes biztosságot azonban csak valamely zálog (ἐνέχυρον, ὑποθήκη) nyújtott, melylyel magát a hitelező szükség esetén kártalaníthatta. — Régibb időben még azon eset is előfordult, hogy az adós önmagát kötötte le zálog gyanánt (ἐπι σώματι δαμνέσθαι) úgy, hogy azon esetben, ha tartozását le nem fizethette, a hitelező rabszolgájává lett. Ezen barbar szokást azonban Solon törvényei megszüntették. (Plut. Sol. 15.)

A kölcsön visszafizetésénél a hitelező nyugtát (ἀποχή) állított ki; valószínűleg ez alkalommal a kötelezvény is megsemmisített. Valamint pedig a pénz fölvétele, úgy annak visszafizetése is tanúk jelenlétében történt; sőt ezt maga a törvény is parancsolta. (Télly, C. J. A. 1511.)

A kamatok magasságának meghatározása teljesen a hitelező s az adós közös megegyezésétől függött; sehol, még Solon törvényeiben sem találjuk annak nyomát, hogy az állam e szabadságot korlátozta volna; sőt épen Solon törvényeiben határozottan ki van mondva, hogy a pénzt tetszés szerinti kamatra lehet kiadni. (L. Télly, C. J. A. 1504 és e törvény magyarázatát a Commentariusban u. a. szám alatt.) Az

akkori körülmények közt a kamatláb meglehetősen magas volt, minek oka abban rejlik, hogy egyrészt a készpénz volt kevesebb, másrészt pedig a tőke, főleg külföldön, nem volt kellőképp biztosítva; ha ezekhez számítjuk még a jogszolgáltatás megbízhatlanságát, természetesnek fogjuk találni, hogy csakis a kilátásba helyezett nagyobb nyereség birhatott rá valakit pénze kiadására. Ezt bizonyítja azon körülmény is, hogy, míg házat vagy földet az érték 8—8½ százalékka mellett szoktak bérbe adni, pénzt ily kamatra sohasem lehetett kapni; pedig a bérletnél még azt is számításba kellett hozni, hogy a tárgy használat által romlik, értékéből vesz, mit szintén be kellett tudni a bérletösszegbe. Tíz százalékon alól aligha lehetett valamikor pénzt kapni; sőt ennyiért is csak különös szivességből, mert Demosthenes korában már 12% is kevésnek tartatott s közönségesen 18 százalékot vettek.

A hajószállítmányokra adott kölcsönöknél (*ναυτικὸν δάνεισμα*) még nagyobb volt a kamat; mert azon sok eshetőségnél fogva, mely a hajót útközben érthette, valamint egyáltalában a hajózás bizonytalansága s veszélyei miatt mindig készen kellett lenni a hitelezőknek arra is, hogy a tőkét is elvesztik (Télyf, C. J. A. 1513); azért minél nagyobb volt a veszély, melynek a szállítmány ki volt téve, annál nagyobb volt a kamat is, melyet a hajókölcsön után fizetni kellett. Így tudjuk, hogy Athentől a fekete tengerig és vissza 22½ százalék mellett szoktak a szállítmányokra pénzt adni; de egyúttal kikötötték azt is, hogy a százalék 30-ra emelkedik, ha a visszatérés őszszel, vagyis a veszélyes évszak beállta után történnék.

Mínt hogy a készpénznek ilyenmő értékesítésére minden városban, mely csak némi forgalommal s iparral birt, alkalom nyílt, látni való, hogy a tőkepénz is fontos helyet foglalt el az attikai ember vagyonában.

Miután az attikai polgár vagyoni álladékanak alkatrészeit egyenkint szemügyre vettük, lássuk most azokat egy példában összeállítva. Legalkalmasabb lesz az, hol Demosthenes maga sorolja föl atyai örökségének egyes részeit azoknak értékével együtt. Demosthenes atyja módos embernek tartatott, és fiának 14 talentumot hagyott; e hagyatéknévezetesebb tételei ezek:

1. Két műhely; az egyikben 30 kardműves, a másikban 20 szék-és ágycsináló dolgozott; továbbá egy 12 százalékra kikölcsönö-

zött talentum, miknek évi jövedelme	50 mina (2000 frt.); összes értéke	290 mina
2. Elefántcsont, vas, faneműek		80 „
3. Érc- és fénymáz- (γάνωμα) neműek		70 „
4. Egy lakház		30 „
5. Butorzat, ivóedények, arany- s ruhaneműek és az anya ékszerei összesen		100 „
6. Kézpénz		80 „
7. Hajókölcsön (τόκος ναυτικὸς ἐκδόσις)		70 „
8. Egyéb kinnlevő pénz		106 „
	összesen	826 mina

vagyis 13 talentum 46 mina (33,040 frt.), mely összegbe nincsenek még beleszámítva a rabszolganők. (Böckh, Staatsh. d. Ath.I. 626.)

Szintén meglehetősen tünteti föl a vagyoni állapotot Kiron hagyatéka is Isaeosnál. Ennek részei: Phlya községben egy szántóföld, a városban két ház, az egyik bérház, a másikban pedig maga lakott; azután bérért dolgozó rabszolgák, két rabszolganő s egy leány; továbbá házi szerelvények s ezeken kívül nem kevés kinnlevő tőke.

Hogy sokan találkoztak, kik Demosthenesnél vagy Kironnál jóval gazdagabbak, de még többen, kik ezeknél sokkal szegényebbek voltak, azt említeni is fölösleges. Midőn ugyanis a 114. olympias 2. évében (323. Kr. e.) Antipater a teljes polgárjogot (πολιτεία) megvonta mindazoktól, kik nem rendelkeztek 2000 drachma (800 frt.) fölött, mondják, hogy ez által 12 ezeren vesztették el a polgárjogot. Ha mindazáltal némely író azt mondja, hogy a nép legnagyobb része szegény (πένης), ez korántsem azt jelenti, hogy semmije sincs, mert ennek kifejezésére a πτωχός szolgál; hanem, miként a latin „pauperies“ (Berzsényinél „középszer“) azon állapotnak jelölésére használtatott, midőn valakinek csak annyija van, hogy abból szegényesen bár, de becsülettel megélhet, sőt megelégedett s boldog is lehet. (A πένης és πτωχός fogalmak különböztetését 1. Aristoph. Plut. 552. köv.) Említenek ugyan már az ókorban is koldúsokat, egészen vagyontalan embereket (πτωχοὶ καὶ ἀλημονεὶς ἄνδρες. Od. 19. 74.); de ezek eredetileg egyúttal hontalanok, számüzöttek is voltak, kik, semmiféle társadalom kötelékébe sem tartozván, görög fölfogás szerint közvetlen az istenek ótalma s pártfogása alatt állottak (Hom. Od. 6.207.); azért az ilyen emberek iránt mindig valami különös szent félelemmel szoktak viseltetni. Valamely város vagy község kebelében azonban az ily vagyontalan emberek csak későbbi túlnépesedés és elerkölcstelenedés jelenségei gyanánt tűnek föl; azért mondja Plato: „Bizonyos, hogy amely

városban koldúsokat látsz, ott tolvajok, zsebmetszők, templomrablók s ilynemű gaztettek végrehajtói is lappanganak.“ (Polit. VIII.) Ez okból az egyes törvényhozók mindig kiváló figyelemre méltatták az ilyen vagyontalan embereket. Solon Athenben kötelességévé tette az Areopagnak, hogy gondja legyen arra, ki miből él (Plut. Sol. 22.); de emellett arra is kiterjeszté figyelmét, hogy minden egyes polgár szorgalma s ereje által képes legyen az életföntartásra szükséges dolgokat megszerezni. Ezért kötelességévé tette az atyáknak, hogy fiaikat valami hasznos mesterségre taníttassák; ellenkező esetben fölmentette a fiúkat azon kötelezettség alól, hogy atyjukat vénségében tartsák. (Plut. Sol. 22.) Továbbá mindenkit följosított arra, hogy a szegényebb sorsú tétlen emberek ellen panaszt emeljen (*δίληη ἀγγελία*; Télfy, C. J. A. 1193.); és akire három ízben bizonyult a tétlenkedés, az becstelennek nyilvánított (Télfy, u. o. 1194.); sőt a törvény értelmében még renyhe szolgát sem volt szabad tartani. (Télfy, u. o. 44.) Ha mindezen intézkedések dacára is előfordultak egyes vagyontalanok, koldúsok, azok csak ritka kivételek gyanánt tekinthetők. Egyáltalában úgy látszik, hogy a vagyon meglehetősen meg volt osztva, s a polgárok legnagyobb részének volt anyyija, hogy abból tisztességesen megélhetett.

A későbbi idők háborúi a vagyoni állapotban is lényeges változásokat idéztek elő s nagy kárára voltak annak nemcsak Attikában, hanem egész Görögországban. A perzsák által okozott veszteségeket a fokozott tevékenység s egyszerű életmód könnyen pótolta, úgy, hogy Isoerates szerint „akkor a szükséges dolgokban egy polgár sem szenvedett hiányt, s koldulás által senki sem hozott szégyent a városra;“ (Areop. 83.) azonban a peloponnesusi háború, s a harminc zsarnok uralma Athent gyors léptekkel vitte a végromlás felé. A jólétnek forrásai, a földművelés, ipar és kereskedés tökéletesen megszűntek; amit az ellenség nem pusztított el, azt a harmincak elleni küzdelmekben maguk a polgárok semmisítették meg; a rabszolgák száma roppantul megfogyott; mert nem számítva azokat, kik munkahiány miatt elbocsáttattak, még 20 ezernél többen, legnagyobbbrészt kézművesek, meg is szöktek; a baromálladék teljesen tönkre ment; szóval az állam s polgárság egyaránt elszegényedett. Jellemzően festi ezen állapotokat Xenophon, midőn így szól; „Nincsen jövedelem sem a szántóföldekből, mert az ellenségek birtokában vannak, sem a házakból, mert nagyon megfogyott a lakosok száma; házi szerelvényeket sem vesz senki, pénzt sem ad kölcsön senki; hanem, ha valaki keresne, úgy látom, előbb lehetne az utcán pénzt találni, mint kölcsön kapni.“ (Mem. II. 7. 2.) A peloponnesusi háború utáni zavarok, főleg az

ugynevezett korinthusi háború, lehetetlenné tették Athen újbóli fölvirágzását; a makedonok elleni szerencsétlen küzdelmekben pedig nemcsak önállóságát, hanem előbbi jólétének utolsó maradványait is mindenkorra elveszítette.

Maywald.

ADATOK

1875-6. TANÉVRŐL

I.

Rendkívüli tantárgyak.

a) A franczia nyelv taníttatott hetenkint 2 órában. A tanulók száma 18, kik közül 13 kezdő, 5 haladó.

b) A gyorsírást tanulta összesen 52 növendék, és pedig 31 kezdő, 21 haladó. A tanítás Gabelsberger-Markovits módszere szerint történt. E tantárgyra hetenként 4 óra fordíttatott.

c) Műének. Valamint már a megelőző, úgy ebben a tanévben is két külön karba osztva gyakoroltatott az ifjúság a műéneklésben. Ugyanis a felsőbb osztályok alkalmasabb tanulóiból négyes férfikar, az alsóbb osztályok növendékeiből pedig kettős gyermekkar alakíttatott; az első egyházi és világi énekek összhangzó és szabatos előadásában, az utóbbi pedig eleinte leginkább a hangjegyek ismeretében, később pedig egyszerűbb darabok eléneklésében is nyert oktatást. A férfikarnak 44 tagja volt, u. m. első tenor 8, második tenor 11, első bassista 12, második bassista 13. A gyermekkar tagjainak száma 80, kik közül 45 sopránt, 35 altot énekelt. — Énekóra volt hetenkint 2. — Az énektanár díjazhatása végett az igazgató a tanév kezdetén a beírások alkalmával énekdíj fejében egy-egy forintot szedett a tanulóktól, kivéve a szegény sorúakat.

d) Zene. E tanévben 11 működő tagból álló zenekara volt az intézetnek, t. i. első hegedűre 3, fuvolára 2, secundra 2, contrára 2, cellora 1, nagy bőgőre 1. Tanultak hetenkint 4 órában. — A zenetanár díját részben maguk a működő tagok fizették, más része pedig azon összegből került ki, melyet a gymnasiumi tanulók sorából önként vállalkozó pártoló tagok adtak össze a zeneoktatás czéljára. A maradék-pénzen egy fuvola szereztetett. — Ezen kívül kezdők számára is szerveztetett hegedű-iskola Venczel Rezső községi iskolai tanító vezetése alatt, ki hetenkint 2 órában tanított. E tanfolyamban 18 növendék vett részt.

A főgymnasiumi ének- és zenekar május hó 3-án minden tekintetben igen szépen sikerült hangversenyt adott, mely az intézet javára 180 frt. tiszta jövedelmet hozott. Ez az előbbi tanévben adott hasonló hangverseny megőrzött jövedelméhez csatoltatván, az összegyűlt pénzen az ének- és zene-iskola számára kitűnő új zongora vásároltatott.

Junius hó 25-én szép számú közönség jelenlétében ünnepélyes előadás tartott az ének-, zene- és szavalásból a gymnasium nagy termében, mit a torna-teremben díszturnázás követett.

II.

Gyakorló iskola.

A szokásos „önképző körök“ helyett Fekete Endre, a magyar nyelv és irodalom tanára, a felsőbb osztályok körében, saját vezetése alatt, még az 1874/5. tanév elején „Gyakorló iskolát“ szervezett azon czélból, hogy a törekvő ifjak a rendes iskolai időn kívül is találjanak alkalmat és biztos útmutatást az irodalmi ismeretekben, műbecslésben, írásban és szóbeli előadásban való bővebb önképzésre. E „Gyakorló iskola“ a lefolyt tanévben is dicsérendő szorgalommal és szép sikerrel folytatta működését hetenkint egyszer tartott összejövetelein, melyeknek tárgyát felolvasások, szavalások, önálló munkálatok előterjesztése és megbirálása s egyéb tanulmányok képezék. A tagok száma 87. — Az egész tanév folytán tartatott 1 alakuló, 22 köz- és 1 zárgyűlés. A zárgyűlésen Csizsár Pál, VIII. oszt. tanuló, mint első jegyző, számot adott az évi működésről. E szerint: szavalás volt 43, helyeseltetett 37; — szónoki előadás 5, mind helyeseltetett; — drámai szavalás 1, helyeseltetett; felolvasás 3, helyeseltetett 2; — széptani elemzés beadatott 6, elfogadtatott 3; — tanulmány beadatott s elfogadtatott 3; — értekezés 2, helyesnek találtatott 1; — életrajz 2, elfogadtattak; — eredeti elbeszélés beadatott 2, fordított (franciából) 1, elfogadtatott 1 eredeti s 1 fordított; — eredeti vers beadatott 19, fordított 14, elfogadtatott 15 eredeti és 10 fordított; — bírálat felolvasatott 32, ellenbírálat 1. — A „Gyakorló iskola“ az év folytán egyegy külön gyűlést szentelt előbb Toldy Ferencz, később Berzeanyi Dániel emléke kegyeletes megünneplésének. A legkiválóbb tagok jutalmazására ft. Berzay Elek k. r. házfőnök és főgymn. tanár úr 1 db. aranyat és 3 könyvet, t. Wajdits József könyvtáros úr pedig 10 könyvet ajándékoztak, melyeket az igazgató a zárgyűlésen osztott ki a tanári kar jelenlétében. Az 1 arany jutalmat, a tagok egyhangú szavazata folytán, Csizsár Pál VIII. oszt. tanuló, mint legtevékenyebb tag, a könyveket pedig Bosnyák Zoltán V., Handler Ferencz, Brüller Fülöp, Eperjessy Béla, Friedlander Ignác, Fritz József, Szigethi Aladár VI., Vizlendvay Imre VII., Berger Mór, Hausner József, Paiss Elek, Zánkay Aladár és Zánkay Árpád VIII. oszt. tanulók nyerték.

III.

Segélyző egyesület.

Az ifjuság segélyző egylete, melynek első alapja tanintézetünknel 1869-ben vettett meg, a lefolyt tanévre 1875. nov. 5 én tartá meg alakuló gyűlését, melyen elnökké Heinrich Adolf VIII., titkárrá Paiss Elek VIII., pénztárnokká Benkovics István VIII., választmányi tagokká Baán Zoltán, Horváth Károly, Marton Gyula, Schönfeld Frigyes, Sólyomy Tivadar VIII., Göncz Árpád, Hertelendy Endre, Vizlendvay Imre, Vojnits Imre, Vucskics Gyula VII., Klein Ferencz, Stocker Antal, Szmodis Győző, Vlasics Andor VI., Bosnyák Zoltán Hauser János V. osztálybeli tanulók választattak meg. E tanévben az egyesületnek következő bevételei voltak: a) a január 16-án tartott farsangi vigalom jövedelme 221 frt. 11 kr., b) Mltsgs özv. Sombor Ferenczné grófnő adománya 20 frt., c) tek. Tárnok Alajos úr adománya 5 frt., d) kamatokból 71 frt. 41 kr., e) tagdíjakból junius hó közepéig 41 frt. 21 kr.; összesen 358 frt. 73 kr. Ebből 20 szegény tanuló kapott mindössze 130 frtnyi segélyt, 228 frt. 73 kr. pedig takarékpénztárba tétetett. A tőke jelenleg 1262 frt. 38 kr. Ezen kívül van az egyesületnek iskolakönyvekből álló könyvtára, mely szintén szegény tanulók használatára van rendeltetve.

IV.

Jótékonyág.

a) Az igazgatóság kezelése alatt van egy Szalay-féle 500 frtos alapítvány, melynek évi kamataiból szegény tanulók könyvekkel vagy egyéb szükséges taneszközökkel jutalmaztatnak. E tanévben hatan részesültek ily nemű segélyben, a kamat egy része pedig a segélyző egyesület könyveinek bekötésére fordított.

b) **Sümeghi Ferencz-féle ösztöndíj.** Ezen 60 frtos ösztöndíjat, melyet a zalamegyei nemesi alapítvány választmánya bold. Sümeghy Ferencz volt országgyűlési képviselő emlékére, a nagy-kanizsai főgymnasiumba járó szorgalmas tanulók javára alapított, kik zalamegyei tanítók gyermekei, — ez idén Brüller Fülöp VI. oszt. tanuló kapta meg.

c) **Szinell József** ezelőtt több évvel végrendeletileg 100 forintot hagyott oly célra, hogy évi kamataival egy-egy kanizsai születésű, szegény és jó tanuló jutalmaztassék. Ezen tőkének 5 évi kamataja (30 frt.) eddig érintetlenül maradván, most egyszerre osztatott ki 5 érdemes tanuló között.

d) **Egyéb ösztöndíjak.** A lefolyt tanévben 10 növendéke volt a főgymnasiumnak, kik rendes évi ösztöndíjat élveztek; és pedig: három zalamegyei alapítványból; ezek közül egy 300 frtos, kettő 70 frtos; kettő Mária-Terézia-féle 120 frtost; kettő horvát-slavon-féle 200 frtost; kettő Szvoboda-féle 105 frtost; egy Kráncsics-féle magánalapítványi 180 frtost.

e) A nagy-kanizsai takarékpénztári részvény-társaság egy régibb határozatánál fogva e tanévben is 10—10 frttal jutalmazott az igazgatóság által ajánlott két horvát ajku növendéket, kik a magyar nyelv elsajátításában legszébb haladást tettek. Ugyanezen nemes jótékonyágáról ismert intézet 20 frtot ajándékozott a főgymnasium tanszereinek gyarapítására.

V.

Tanszerek.

a) **Természettani szertár.** Ebben a természettan értelmezésére van jelenleg 181 darab eszköz. A lefolyt tanévben 195 frton megszerzették: Stöhrer electro-magneticus készüléke, Fresnel-féle tükör a fénytalálkozáshoz, és Segner kereke.

b) **Vegyteni laboratorium.** A legszükségesebbekkel meglehetősen el van látva. Ez idén 65 frt. költetett rá, melyből a következő beszerzések történtek: egy Berzelius-lámpa, 2 darab burette-állványnyal, 6 db üveg pohár, 6 db porcelán-csésze, 4 göreb, 9 lombik, szodaviz gyártó készülék-üvegből; ezeken kívül különféle vegyi anyagok.

c) **Terménytár.** Az állatgyűjtemény álladéka 1301 darab, részint kitömött, részint más módon praeparált állatok, állati részek- és utánzatokban. A növénygyűjtemény magában foglal 1900 darab szárított növényt. Az ásvány-gyűjtemény pedig 711 példányból áll. A terménytár gyarapítására e tanévben kiadott 105 frt. Megszerzették: az ember csontváza, 200 példányból álló lepkegyűjtemény és különféle madárszemek. Ajándékoztak: tek. Böröndy János keszthelyi számtartó úr egy nagy kormárt (*Halius carbo*); tek. Bittó Zoltán sári gazdatiszt úr egy búbos vöcsököt (*Podiceps cristatus* és egy zöld-

lábú hódát (*Gallinula chloropus*); tek. Knausz Boldizsár úr egy afrikai tigris-pintyet, egy szép példány cseppkövet az adelsbergi barlangból s egy kövült tölgyfa-darabot; tek. Berényi József úr egy tigris-pintyet; tek. Pongrácz Adolf tornatanár úr egy seregélyt (*Sturnus vulgaris*), egy magtörő pintyet (*Fringilla coccothraustes*); tek. Biczó Imre gelsei postamester úr egy szürke gémet (*Ardea cinerea*); tek. Török N. állatorvos úr 4 darab kagylókövületet; tek. Lengyel J. úr 4 darab cseppkövet; Vucskics Gyula VII. oszt. tanuló egy köz. vakandot (*Talpa Europaea*); Méhes Kálmán VI. oszt. tanuló egy hófajdot (*Tetrao albus*); Belus Lajos IV. oszt. tanuló kolibrit; Tárnok Géza III. oszt. tanuló egy kőfali föllenget (*Cypselus apus*); Hófer József II. oszt. tanuló egy nevető galambot (*Columba risoria*); Récesy Jakab I. oszt. tanuló egy kölyök-rókát; Kovács Gyula III. oszt. tanuló egy kókuszdíót; Keindl Gusztáv II. oszt. tanuló egy kovagjegeczcsoportot. A begyült állatok legnagyobb részét Rappay Ignác tanár tömte ki.

d) **Érem-gyűjtemény és régiségtár.** Az éremgyűjtemény ez ideig 461 darab régi és újabb kori idegen pénzt, 16 darab másolatot és 32 darab emlékérmét tartalmaz. Ez idén ajándékoztak: ft. Vőneky Pál tanár úr 1 db emlékérmét; tek. Martinkovics Károly úr az aradi vértanúk emlékére vert érmét; t. Balásovits János úr 1 db emlékérmét; tek. Körmeny Sándor galamboki körjegyző úr 6 db ezüst és 1 db rézpénzt; tek. Brajkovics topliczai orvos úr 1 db római ezüstpénzt. — A régiségtárnak adtak: tek. Körmeny Sándor úr egy u. n. tatár korbácsot; tek. Ebenspanger N. úr 6 db régi képet; tek. Knausz B. úr egy régi pöcsétnyomót.

e) **Tanári könyvtár.** A tanári könyvtár tartalma 720 mű, 1321 kötet és 637 füzetben. Gyarapítására e tanévben kiadatott 140 frt. 55 kr., mely összegből vétetett 9 kötet iskolai kézikönyv, továbbá a következő munkák: Toldy Ferencz, Magyar költészet kézikönyve, 5 kötet. — Curtius Ernő, A görök története, I. r. 1 kötet. — Carlyle Tamás, A francia forradalom, I. r. 1 kötet. — Hermann Otto, Magyarország pókfaunája, 1 kötet. — Nisard D., Tanulmányok, 1 kötet. — Cantu Caesar, Világtörténelem, 12 kötet. — Egyetemes magyar Encyclopaedia, 6—12 kötet. — Csengery Antal, Anglia története Maculaytól, I. r. 1 kötet. — Szász Károly, Goethe lyrai költeményei, I. r. 1 kötet. — Wullner, Grundzüge der Experimentalphysik III. k. — Viehof, Goethe's Gedichte, 3. f. — Dünzer, Erläuterungs-Bibliothek, 33. f. — Mayer Br., Deutsche Warte, II. k. 3. f. — (E 4 mű kiegészítésül.) — Lange L., Römische Alterthümer, 3 kötet. — Heffter, Mythologie der Griechen und Römer, 1 kötet. — Pulszky F., Deák Ferencz, 1 f. — Lévay István, synonymika, 1 k. — Járnak a következő folyóiratok: Budapesti Szemle. — Magyar Tanügy. — Az orsz. tanáregylet Közlönye. — Műegyetemi Lapok. — Magyar Könyvszemle. — Poggendorf, Annalen der Physik und Chemie. — Ajándékoztak: Aigner Lajos könyvtáros úr 2 kötet. — Zilahy Sámuel könyvtáros úr 1 kötet., Franklin társulat 10 kötet tankönyvet; Nogall J. úr „Keresztény hitrendszer“ című saját művét, 4 kötet. — Róder H. „Bibliai föld- s országisme“ című saját művét. — Pintér E. úr „Cicero beszéde Manilius törvényjavaslata mellett“ című saját művét. — Tek. Tárnok Alajos úr Wáli István „Római imperatorok tüköre“ és „Friss Vogel oder stirb“ című munkákat. — Tek. várostanács Bátorfi Lajos „Adatok Zalamegye történetéhez“ című kiadványát, — a kolozsvári egyetem saját kiadványaiból 4 füzetet.

f) **Ifjusági könyvtár.** Ez magában foglal jelenleg 591 művet 743 kötet- és 199 füzetben. Ez évi gyarapodás 33 mű 57 kötet- és 64 füzetben. Ezek közül a tanulók által fizetett használati díjból szereztetett 44 kötet s 61 füzet. Ezen kívül ajándékoztak e könyvtár számára: Fischel F. könyvtáros úr 4 kö-

tetet, Fuchs János tanár úr 1 kötetet, Rathmann Boldizsár pécsmegyei növendék-pap 4 köt., Berger Mór VIII. oszt. tanuló 2 köt., Sólyomy Lajos V. oszt. tanuló 2 köt., Pauer Ernő IV. oszt. tanuló 3 füzetet.

g) **Földrajzi taneszközök**: 78 db fali térkép és atlas, 3 földteke, 2 égteke, 1 gyűrűs gömb, 1 tellurium-lunarium.

h) A **rajziskola** kellőképen föl van szerelve szabadkézi és mértani rajz- és sodronymintákkal; nagy hiány azonban, hogy gyps-minták épen nincsenek az intézet birtokában; az eddig használtak a rajztanár tulajdonát képezik.

i) A **tornaterem** jól el van látva a különféle gyakorlatokhoz szükséges eszközökkel.

Az igazgatóság kellemes kötelességet teljesít, midőn e helyen hálás köszönetet mond a főgymnasium szellemi és anyagi gyarapodását szívükön viselő s ezért áldozni is tudó egyesek- és testületeknek.

VI.

Egyéb adatok.

Az évi vizsgálatok június hó 6-án vevék kezdetüket s tartottak 27-ig bezárólag. A tanév bezárása jun. 30-án történt ünnepélyes hálaadó isteni tisztelettel.

A tanév folytán két ízben tartatott érettségi vizsgálat. Az elsőn, november hóban, két végzett tanuló, kik az 187⁴/₅. tanév végén három óra utasítottak vissza, egyszerűen érettnek nyilvánított. A lefolyt tanév VIII. osztályt végzett növendékei pedig május hó 31. és június hó három első napján vették írásbeli, június hó 27. 28. és 29. napjain pedig szóbeli érettségi vizsgálat alá, melynek eredménye a jövő évi „Értesítő“-ben fog közöltetni.

A tankerületi főigazgató két ízben tett intézetünknel hivatalos látogatást, u. m. november és május hónapokban.

Február hó 5-én a nemzet nagy halottjáért, Deák Ferenczért, a főgymnasium gyász-isteni tiszteletet tartott, melyet megelőzőleg az igazgató a gymnasium nagy termében egybegyült ifjusághoz intézett beszédben ecsetelte az elhunyt nagy hazafi halhatatlan érdemeit, nemzetének tett örökbecsű szolgálatait s ezekből folyólag a napnak gyászos, de egyszersmind magasztos és lélekemelő jelentőségét.

VII.

Írásbeli feladatok a magyar nyelvből.

V. osztály.

Az arab és fia (példázat). Az ősz (leírás). Az év első napján (leírás). Bajza „Isten hozzád“ című románczának fejtegetése. Arany „V. László“ című balladájának fejtegetése. Vörösmarty „Cserhalom“ című hősbeszélyének irálva. Zrinyi Miklós (prózából hatméretű versekbe). Mire kell különösen ügyelnünk a regények olvasásánál? A tavasz (festés). —

VI. osztály.

Gyulai Pál „A távozó“ című költeményének tartalma. A tél (leírás). A haldokló hattyú (paramythia Herder u.). Napköltekor (ütemes, rímes vers). Buda visszavétele a törököktől (Horváth Mihály Magyar ország története nyomán hatméretű versekbe). Epigrammák (szabadon választott tárgygyal). Az értelmi költemények érzelmi hatásáról. Petőfi „A boldog pestiek“ című satirájának egybevetése Tompa „A hangyákhoz“ című satirájával. Az ódai főségesről.

VII. osztály.

Szónoki hasonlítások. Az önképzésről. A veszély pillanatában tanúsított önfeláldozás felett (dicsérő tárgyalás). Kölcsey „Védbeszédének irályáról. Melyek a szónoknál megkívántató főbb tulajdonok? A drámái jelleméről. — Bánk bánnak, mint főhősnek jellemzése. A drámai költészet művelő hatásáról.

VIII. osztály.

Mily körülmények hatottak leginkább a nemzeti művelődésre az Árpádok korában? — Az irodalomtörténet tanulmányozásának haszna. Az újkor III. időszakának egybevetése a II. idősakkal (az irodalomtörténetből). A műizlésről és kifejtésének föltételeiről. A könyvnyomtatás föltalálásának befolyása a közművelődésre. Martinuzzi történeti szereplése és jelleme.

Érettségi vizsgálatra: A történelem s különösen a hazai történelem alapos ismeretének szükségessége. (Motto: A mult a jelennek és jövőnek alapja.)

VIII.

Tanári kar

Szám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket tanított	Tanodai osztályok, melyekben tanított	Tanóráinak száma heten- kint	Észrevételek.
1	Berzay Elek k. r. áldozár	Vallástan	II—VIII.	10	Főgymnasiunmi hitszónok.
2	Berecz Imre világi.	Műének és zere	I—VIII.	6	Rendkívüli tanár.
3	Farkas László k. r. áldozár	Bölcsészet Mennyiségtan	VII—VIII. V.	8	Igazgató; a francia nyelv rendkívüli tanára.
4	Fekete Endre k. r. áldozár	Magyar nyelv s irod. Latin nyelv.	V—VIII. VIII.	17	VIII. osztály főnöke, ifjúsági könyvtár őre, a gyakorló iskola vez.
5	Fuchs János k. r. áldozár.	Latin nyelv Német nyelv Földrajz Szépirás	V. VII. V. VI. II. II.	18	VII. osztály főnöke; a segélyegylet könyv- tárának őre.
6	Malonyay István k. r. áldozár.	Görög nyelv Történelem	V. V—VIII.	18	V. osztály főnöke.
7	Maywald József k. r. áldozár.	Görög nyelv Német nyelv	VI—VIII. VII—VIII.	17	VI. osztály főnöke; a tanári könyvtár őre, a gyórsírás rendk. tan.
8	Palkovics Károly k. r. áldozár.	Vallástan Latin nyelv Magyar nyelv Földrajz Történelem	I. III. IV. I. III. III. IV.	18	III. osztály főnöke; algymnasiunmi bite- lemző.
9	Pintér Elek k. r. áldozár.	Latin nyelv Német nyelv Vegyten Természetráajz	IV. III. IV. VI. V. VI.	17	A gymnasium jegy- zője; a vegytani la- boratorium és ter- ménytár őre.
10	Pongrácz Adolf világi.	Testgyakorlat	I—VIII.	16	
11	Rappay Ignác k. r. tag.	Magyar nyelv Latin nyelv Német nyelv Mennyiségtan Természetráajz	II. II. II. II. I—II.	19	II osztály főnöke.
12	Szász Károly világi	Rajz	I—IV.	16	
13	Szücs Lajos k. r. tag.	Magyar nyelv Latin nyelv Német nyelv Mennyiségtan Szépirás	I. III. I. I. I. I.	19	I. osztály főnöke.
14	Tóth Jenő k. r. áldozár.	Természettan Mennyiségtan Vegyten	III—IV. III. IV. VII. VIII. IV.	18	IV. osztály főnöke.
15	Vöney Pál k. r. áldozár.	Természettan Mennyiségtan földrajz Mennyiségtan Latin nyelv	VII—VIII. VIII. VI. VI.	18	A természettani szertár őre.

IX. Érdemsorozat.

A) Rendes tantárgyak.

I. Osztály.

Névsor	Magaviselet	Szorgalom	Tantárgyak										Általános sorozat
			Vallásan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Mennyiségtan	Természettan	Rajz	Testgyakorlás	Szépirás	
Balog Antal ism.	d.	kl.	2	4	4	4	3	3	3	2	3	3	I. r.
Banelly Jenő	d.	h.	4	4	4	3	4	3	2	4	4	3	I. r.
Bedő József	jó	h.	4	3	3	3	4	4	4	3	4	3	I. r.
Bendekovics Ferencz	p.	kl.	2	3	3	4	3	2	1	4	4	3	I. r.
5. Bettlheim Ernő izr.	jó	cs.	1	4	4	2	5	3	1	4	4	4	II. r
Boár Sándor	jó	k.	1	1	2	1	3	1	1	4	4	2	jeles
Boronkay Kornél izr.	jó	cs.	1	4	3	2	5	5	4	4	4	3	II. r.
Csokic Henrik ism.	d.	kl.	4	3	4	3	3	4	3	2	4	2	I. r.
Dömötör Lajos	jó	h.	2	4	4	4	3	4	2	3	3	3	I. r.
10. Ecker Imre ism.	t.	cs.	4	5	5	5	5	4	4	3	3	4	II. r.
Egyed Jenő	kt.	cs.	5	5	4	5	4	4	4	3	3	4	II. r.
Goldberger Isidor izr.	jó	kl.	1	3	2	1	2	4	1	4	4	2	I. r.
Halvax Géza	d.	kl.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	I. r.
Handler Gábor	t.	h.	4	4	3	4	-	-	-	3	3	3	—
15. Handler József	p.	k.	2	2	2	2	2	2	1	3	3	2	jeles
Hausner Jakab izr.	d.	kl.	1	3	2	1	3	4	2	3	4	2	I. r.
Hirschl Lipót izr.	jó	kl.	1	3	3	1	3	4	2	3	4	3	I. r.
Horváth István ism.	d.	kl.	4	2	3	3	4	3	1	3	4	3	I. r.
Hóbor Kálmán	jó	kl.	2	2	1	2	3	3	1	3	3	3	I. r.
20. Imrey Sándor	d.	h.	3	3	4	4	4	4	4	3	4	4	I. r.
Kiss Endre	jó	k.	2	2	2	3	2	2	1	3	4	3	jeles
Kocsiss Kálmán	jó	cs.	4	4	4	4	5	4	4	3	3	3	II. r.
Kolbenschlág Béla	d.	kl.	1	3	3	3	2	3	1	3	4	2	I. r.
Konyáry Emil	t.	h.	4	4	4	4	4	4	4	3	3	3	I. r.
25. Kovácsics Ferencz	d,	kl,	3	2	3	2	4	3	3	3	4	2	I. r.
Lábos Lajos	jó	h.	4	4	4	4	4	3	4	4	3	3	I. r.
Lisziák Lajos	jó	kl.	4	3	3	3	4	3	3	4	3	4	I. r.
Löbl Arnold izr.	jó	kl.	1	2	1	1	4	4	1	4	4	3	I. r.
Matkovics Lajos	d.	h.	2	4	3	4	4	4	1	4	3	4	I. r.
30. Mild Győző ism.	t.	cs.	5	5	5	5	4	5	4	3	3	4	II. r.
Miszer Ráfael ism.	d.	kl	2	3	4	3	3	4	4	2	3	2	I. r.
Muczer László	jó	cs.	3	5	5	5	4	4	5	4	4	4	II. r.
Németh Kálmán ism.	d.	h.	2	4	4	4	4	2	3	3	4	4	I. r.
Pichler Bertalan izr.	t.	cs.	1	4	3	3	5	3	4	4	4	3	II. r.

Névsor	Magaviselet	Szorgalom	Tantárgyak										Általános sorozat
			Vallás	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Mennyiség	Természetrész	Rajz	Testgyakorlat	Szépírá	
35. Polgár József ism.	jó	cs.	5	3	4	4	-	-	-	3	3	3	—
Posch Benő	d.	k.	2	2	1	2	3	2	1	3	4	2	jeles
Rathmann Gyula	d.	kl.	2	3	3	3	4	1	1	4	4	3	I. r.
Rezek István	jó	h.	4	3	4	4	4	2	2	3	3	3	I. r.
Récsey Jakab izr.	t.	cs.	1	5	4	3	5	4	4	4	4	3	II. r.
40. Rósenberg Mór izr.	p.	e.	1	1	1	1	2	1	1	3	4	1	kit.
Róth Miksa	jó	cs.	5	3	3	2	4	4	3	2	3	2	II. r.
Sárecz Ede	jó	kl.	4	3	4	4	3	3	3	3	3	3	I. r.
Sárecz János	jó	kl.	3	3	4	4	4	3	2	4	3	3	I. r.
Schmidt Zsigmond	jó	kl.	3	3	3	2	4	4	3	4	4	4	I. r.
45. Tóth Mihály	p.	e.	1	1	1	1	2	2	1	3	3	1	kit.
Vágner Károly	t.	kl.	3	4	4	3	3	3	4	3	3	3	I. r.
Weisz Adolf izr.	d.	k.	1	1	1	1	2	3	2	3	4	2	jeles
Vizmathy Géza	d.	cs.	2	4	4	5	2	5	2	3	4	3	II. r.
Winter Frigyes izr.	d.	kl.	2	4	3	3	4	4	2	3	4	2	I. r.

Magántanuló: Hajós Ferencz.

Összesen: 50.

II. Osztály.

N é v s o r	Magaviselet	Szorgalom	Tantárgyak										Általános sorozat
			Vallásban	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Meenyiségtan	Természettan	Rajz	Testgyakorlás	Szépirod.	
Bittó Gyula.	jó	k.	2	2	1	1	3	1	1	4	4	4	jeles
Böhm Jakab izr.	d.	k.	1	2	2	2	3	2	1	3	4	3	jeles
Csiszár József	jó	h.	4	4	3	3	4	4	2	3	3	4	I. r.
Csizmadia Kálmán	jó	h.	3	4	3	4	4	4	2	4	3	4	I. r.
5. Czérk János	jó	cs.	3	4	4	4	5	5	4	4	3	4	II. r.
Cziffraj Ödön	t.	h.	2	4	4	4	4	4	3	4	4	4	I. r.
Darás István	jó	s.	4	6	5	5	5	4	4	4	2	4	II. r.
Dobrin Tivadar izr.	p.	e.	1	1	1	1	2	1	1	3	4	2	kit.
Dukász József izr.	d.	kl.	1	3	3	1	4	3	2	4	4	2	I. r.
10. Eisler Dezső izr.	p.	e.	1	1	1	1	1	1	1	3	4	2	kit.
Epstein Vilmos izr.	d.	kl.	1	3	2	2	4	2	1	4	4	4	I. r.
Fried Ödön izr.	d.	k.	1	3	2	1	2	2	1	4	4	4	jeles
Fridrik Gáspár	d.	k.	1	2	2	1	1	2	1	3	4	3	jeles
Garay József	jó	cs.	4	5	5	5	3	5	4	4	4	4	II. r.
15. Geiszl Jenő	d.	kl.	1	3	3	2	5	4	1	3	2	4	I. r.
Göttinger Rajner	p.	e.	1	1	1	1	3	1	1	2	3	2	kit.
Halász József	d.	kl.	1	3	3	2	1	4	1	3	3	4	I. r.
Hartmann Fülöp izr.	d.	kl.	1	2	1	1	3	4	1	4	3	4	I. r.
Hartmann Jenő izr.	d.	k.	1	2	2	1	3	2	2	3	4	3	jeles
20. Hófer József	jó	h.	2	4	4	4	4	4	3	3	-	4	I. r.
Keindl Gusztáv	jó	kl.	3	4	4	2	3	4	3	3	2	4	I. r.
Keronczy Ferencz	jó	h.	2	4	4	4	4	4	3	3	4	4	I. r.
Kovács Mihály	jó	h.	2	4	3	4	4	4	3	4	3	3	I. r.
Kutnyák Márton	jó	cs.	4	5	4	3	5	4	4	4	4	4	II. r.
25. Lambert Lajos	d.	kl.	1	3	2	2	2	3	1	4	4	4	I. r.
Lisziák Jenő	jó	kl.	2	4	3	3	4	4	1	4	3	4	I. r.
Lustig Aladár izr.	jó	h.	3	3	3	3	4	4	3	4	3	4	I. r.
Mészáros Ferencz	jó	kl.	2	4	2	3	4	3	1	3	3	4	I. r.
Molnár Pál	d.	kl.	1	4	3	3	4	4	3	4	4	4	I. r.
30. Münz Béla izr.	t.	kl.	1	2	2	1	4	4	1	4	3	2	I. r.
Ondrus Cyrill ág. v.	d.	k.	1	3	1	1	2	2	1	3	4	4	jeles
Oslay József	jó	cs.	2	5	5	4	4	4	4	3	3	4	II. r.
Plihál Győző	d.	k.	1	2	1	1	2	2	1	3	3	4	jeles
Rezek Ferencz.	t.	cs.	3	4	4	5	4	5	4	2	3	4	II. r.
35. Róber György	jó	cs.	4	4	5	3	5	4	3	4	4	4	II. r.
Ruesz József	jó	cs.	4	5	5	5	4	5	4	2	4	3	II. r.
Schönfeld Ferencz izr.	p.	e.	1	1	1	1	2	1	1	3	2	3	kit.
Sebestény Gyula	jó	cs.	2	5	4	4	5	5	4	4	2	4	II. r.
Spitzer Gusztáv izr.	p.	k.	1	2	2	1	1	2	1	4	4	3	jeles
40. Stein Izidor izr.	jó	kl.	1	4	4	2	4	4	1	4	4	4	I. r.
Szakács János	jó	kl.	1	4	3	4	4	3	1	3	4	4	I. r.
Singer Albert izr.	d.	k.	1	2	1	1	3	1	2	4	4	4	jeles
Tullok Miklós	jó	cs.	4	5	4	5	5	4	4	4	3	4	II. r.
Wajdits Alajos	d.	h.	2	4	3	4	4	4	3	2	3	4	I. r.
45. Weisz Samú izr.	p.	k.	1	2	2	1	2	1	1	3	-	2	jeles
Weiszberger Kál. izr.	jó	cs.	4	5	4	3	3	5	4	3	2	4	II. r.

Kimaradtak: Bozsek Gyula, Hegedüs István. — Tanodát változtatott: Varga Jenő. — Meghalt: Markstein Samu.

Összesen : 50.

Tantárgyak

Névsor

	Magaviselet	Szorgalom	Tantárgyak										Általános beszéd	
			Vallástan	Latin nyelv	Magyar nyelvtan	Németnyelvtan	Földrajz	Történelem	Mennyiségtan	Természettan	Rajz	Testgyakorlat		
Ágh Géza	jó	kl.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	I. r.
Baranasic György	d.	k.	1	2	2	3	1	2	2	1	1	2	2	jel.
Bittó Béla	jó	kl.	1	4	4	4	3	2	4	2	4	4	4	I. r.
Bokor Károly	jó	kl.	2	4	3	4	4	3	3	2	4	3	3	I. r.
5. Csiszár József	k. t.	cs.	2	5	5	5	5	4	5	5	3	2	2	II. r.
Darvas Ferencz	k. t.	cs.	3	5	5	4	5	4	5	5	4	2	2	II. r.
Ditrichstein Árpád izr.	jó	h.	1	4	3	4	4	4	4	4	4	3	3	I. r.
Dreven Lajos v. m.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyed Gyula	t.	cs.	2	4	4	4	5	4	5	5	4	4	4	II. r.
10. Feuchtenberger E. ág. v.	p.	kl.	1	3	3	2	1	2	3	2	2	4	4	I. r.
Friedenthal Lipót izr.	t.	kl.	1	3	2	1	4	3	3	2	3	3	3	I. r.
Grodina Lajos	t.	kl.	2	4	3	2	3	2	4	4	4	1	1	I. r.
Haas Jakab izr.	jó	cs.	1	4	4	3	5	3	5	3	4	4	4	II. r.
Herbay Pál	t.	cs.	2	5	5	5	3	3	5	3	4	3	3	II. r.
15. Kasztl Adolf izr.	p.	e.	1	1	1	1	1	1	1	1	4	4	4	kit.
Kisfaludy Gyula	t.	kl.	1	4	3	3	1	2	3	2	2	2	2	I. r.
Kovács Ferencz	jó	kl.	2	2	3	3	2	3	2	2	4	—	—	I. r.
Kovács Gyula	jó	kl.	1	4	4	2	3	2	3	3	4	3	3	I. r.
Krausz Sándor izr.	jó	kl.	3	2	3	2	4	3	2	3	4	3	3	I. r.
20. Lakosy Kálmán	d.	e.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	—	—	kit.
Léránt János ism.	t.	h.	2	4	4	4	4	4	4	4	4	2	2	I. r.
Löwensohn Emil izr.	jó	k.	1	2	2	1	2	1	3	2	4	4	4	jel.
Marsics Lajos ism.	jó	b.	2	4	4	4	4	4	4	4	3	4	4	I. r.
Nagy János	d.	kl.	1	2	3	1	4	3	2	2	4	4	4	I. r.
25. Neu Ignác izr.	t.	kl.	1	4	2	3	2	2	3	3	4	3	3	I. r.
Neusiedler József	t.	cs.	2	5	4	5	5	4	5	4	4	4	4	II. r.
Novák Lajos	t.	cs.	4	4	5	4	4	3	4	4	3	4	4	II. r.
Ollopp Mór izr.	jó	kl.	1	3	4	1	2	3	4	4	4	3	3	I. r.
Pál Ödön	jó	kl.	1	4	2	2	3	2	3	2	4	4	4	I. r.
30. Pichler Ferencz ism.	t.	h.	1	4	3	4	4	3	4	3	3	4	4	I. r.
Pinterics Lajos	jó	h.	1	4	4	4	3	2	4	4	4	4	4	I. r.
Plander Károly	jó	h.	1	4	3	4	4	4	4	4	3	4	4	I. r.
Plichta Kázmér	jó	cs.	2	5	4	4	4	3	5	3	3	3	3	II. r.
Polatzek János	jó	kl.	2	4	3	2	3	2	3	3	3	3	3	I. r.
35. Premus Domonkos	d.	k.	1	2	2	1	2	1	3	2	1	2	2	jel.
Rasztics Lajos ism.	k. t.	h.	1	4	4	4	4	4	4	4	3	4	4	I. r.
Rauch Zsigmond izr.	d.	h.	2	4	3	2	4	4	2	2	4	4	4	I. r.
Sárecz Lajos	t.	h.	2	4	4	4	3	3	4	3	4	3	3	I. r.
Schönfeld Albert izr.	jó	kl.	1	4	3	4	3	2	4	3	4	2	2	I. r.
40. Schuch Károly ism.	jó	kl.	1	4	2	4	2	2	4	3	3	4	4	I. r.
Sipos Victor	t.	cs.	2	5	5	5	4	4	5	4	4	4	4	II. r.
Szépe Ferencz	t.	cs.	2	4	5	4	4	3	5	5	4	4	4	II. r.
Szmodics Kálmán	t.	cs.	2	5	4	5	4	4	5	4	4	4	4	II. r.
Tárnok Géza	k. t.	h.	1	4	4	4	4	3	4	4	4	2	2	I. r.
45. Topler György	jó	cs.	1	5	4	4	4	3	4	4	3	3	3	II. r.
Topolics György	p.	e.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3	3	kit.
Ujváry Géza	k. t.	cs.	3	5	4	5	4	3	4	3	4	3	3	II. r.
Verli Ernő	jó	h.	3	4	4	4	4	3	4	3	4	4	4	I. r.
Weber János	t.	cs.	2	5	4	4	4	4	5	4	4	1	1	II. r.

IV. Osztály.

N é v s o r	Magaviselet	Szorgalom	Tantárgyak										Általános sorozat	
			Vallás tan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Mennyiség tan	Természettan	Vegy tan	Rajz	Testgyakorlás		
Ángyán József v. m.														
Arvay Lajos	t.	h.	2	4	3	4	3	3	3	2	4	2	I. r.	
Arvay László ö. d.	t.	kl.	2	3	3	3	2	3	3	3	4	3	I. r.	
Balentics Imre	jó	kl.	1	3	4	2	3	2	2	2	4	3	I. r.	
5. Belus Lajos	jó	kl.	1	3	3	2	3	2	2	3	3	3	I. r.	
Bertalan Endre ö. d.	t.	h.	1	4	4	4	4	4	4	4	3	4	I. r.	
Bertalan Gáb.ö.d.v.m.														
Blau Agoston izr.	d.	kl.	1	4	3	1	3	3	3	2	3	4	I. r.	
Bosnyák Géza	d.	k.	1	2	1	1	2	1	1	2	3	3	jeles	
10. Darás Zsigmond	jó	h.	1	4	4	3	4	4	4	4	3	3	I. r.	
Eröss István	jó	h.	3	4	4	4	4	5	4	4	4	3	II. r.	
Göndöcs Imre	jó	h.	1	4	3	4	2	4	3	4	4	4	I. r.	
Halvax Gyula	jó	h.	1	4	4	4	3	4	4	3	4	4	I. r.	
Hedl Rezső	jó	h.	1	3	3	3	3	4	2	2	3	2	I. r.	
15. Horváth Béla ism.	k. t.	h.	1	4	4	4	4	4	4	4	4	4	I. r.	
Jalusics Ferencz	p.	h.	2	5	4	5	5	4	4	4	3	3	II. r.	
Kártschmaroff Sd. izr.	jó	h.	1	4	4	1	3	4	4	3	3	4	I. r.	
Keindl Armin	p.	k.	1	1	2	1	3	1	1	2	3	3	jeles	
Kiss Lénárd	d.	kl.	2	3	4	2	3	4	3	3	3	2	I. r.	
20. Kohn Ede izr.	p.	e.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3	kit.	
Kovácsévics Ferencz	t.	h.	1	3	4	3	4	4	4	3	3	1	I. r.	
Lábos Aladár	jó	h.	2	2	3	1	4	4	4	3	3	4	I. r.	
Lackenbacher Béla iz. ism.	jó	kl.	3	3	3	2	2	3	3	3	3	4	I. r.	
Masznyák Pál	jó	h.	2	4	4	4	3	4	4	4	3	4	I. r.	
25. Matkovics Gyula	jó	h.	1	4	2	4	2	4	4	3	4	3	I. r.	
Nagy Dezső helv. v.	p.	k.	1	1	2	1	1	2	4	1	3	4	kit.	
Németh József	t.	h.	1	4	3	4	2	4	3	3	1	4	I. r.	
Pauer Ernő ö. d.	jó	k.	1	3	2	2	1	2	2	1	3		jeles	
Récsey Ede izr.	p.	e.	1	2	2	1	1	1	1	1	4	2	kit.	
30. Stern Ferencz izr.	d.	kl.	1	3	3	1	3	3	2	2	4	3	I. r.	
Strém Tódor izr.	d.	e.	1	1	1	1	1	1	1	1	4	3	kit.	
Szerviz Albert	d.	k.	1	1	2	1	1	2	2	1	3	3	jeles	
Szigethy Károly	p.	kl.	1	3	2	4	2	3	3	2	3	3	I. r.	
Szy Győző	d.	kl.	1	4	3	3	3	3	2	2	4	4	I. r.	
35. Vértessy Ferencz	d.	h.	1	4	4	4	3	4	3	4	3	2	I. r.	
Visztner Henrik	t.	h.	2	4	3	3	3	4	3	2	4	2	I. r.	
Weisz Ödön izr.	t.	h.		5	3	3	4	4	3	3	4	3	II. r.	
Werli Miksa.	t.	h.	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	I. r.	

Összesen : 38.

V. O s z t á l y.

Névsor	Magaviselet	Szorgalom	Tantárgyak								Általános sorozat	
			Vallás tan	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Mennyiség tan	Természettan		Tegyakorlat
Androlics Pál	jó	kl.	2	3	3	2	3	3	2	3	2	I. r.
Árway Mihály	jó	h.	2	3	3	4	4	3	4	5	3	II. r.
Bachrach Jakab izr.	t.	kl.	1	4	4	2	3	3	4	4	1	I. r.
Banelly Géza	jó	cs.	3	5	4	4	5	3	4	3	4	II. r.
5. Bosnyák Zoltán	p.	e.	1	1	2	1	2	1	1	1	4	kit.
Czapáry János	jó	kl.	2	3	3	2	4	2	3	3	2	I. r.
Czapáry József	p.	k.	2	2	2	1	3	1	2	2	3	jeles
Geizsel Miksa	jó	kl.	2	4	3	3	3	2	4	3	1	I. r.
Hauser János	p.	kl.	1	2	2	1	3	3	4	1	4	I. r.
10. Koronczy István	jó	kl.	2	2	4	3	3	2	3	4	4	I. r.
Kovács Endre	d.	kl.	2	2	3	2	3	3	4	3	4	I. r.
Köhler Kálmán	d.	kl.	2	3	3	2	4	1	3	3	4	I. r.
Laky Árpád	d.	kl.	1	4	4	3	4	2	4	2	3	I. r.
Lábos Endre	jó	cs.	3	5	4	4	4	4	4	4	4	II. r.
15. Lipics István	t.	kl.	3	2	4	3	2	3	4	3	3	I. r.
Nagy Gábor	k. t.	cs.	3	4	4	2	5	4	5	4	3	II. r.
Nagy István	jó	h.	2	3	4	3	4	2	4	3	2	I. r.
Palkovics István	jó	cs.	2	5	4	3	5	4	4	4	2	II. r.
Péczely Béla	jó	kl.	3	3	3	3	3	4	3	3	4	I. r.
20. Rácz Béla, ö. d.	p.	k.	1	2	3	1	2	1	1	1	4	jeles
Rutich Ödön	jó	h.	4	4	4	3	4	3	4	4	4	I. r.
Szabljics Zsigmd. ö. d.	jó	cs.	4	5	4	4	5	2	5	4	5	II. r.
Schacherlsz Karl. izr.	jó	kl.	1	2	4	2	2	2	4	4	4	I. r.
Simon Károly	jó	h.	2	3	3	4	4	3	4	4	4	I. r.
25. Sólyomy István	jó	cs.	4	5	4	4	4	3	4	4	4	II. r.
Sólyomy Lajos	t.	h.	3	4	4	4	4	3	4	1	4	I. r.
Sóos Lajos	d.	h.	3	4	4	3	4	4	4	3	3	I. r.
Steyer Fülöp	jó	h.	4	4	4	4	4	4	2	2	3	I. r.
Szabó Ernő	p.	h.	1	2	2	3	3	1	5	4	4	II. r.
30. Szabó Lajos	jó	kl.	1	4	3	3	4	1	4	3	4	I. r.
Szigethy Elemér ö. d.	jó	e.	1	1	1	1	2	1	2	1	2	kit.
Szijjártó Géza	jó	h.	3	4	3	2	4	4	4	4	2	I. r.
Tersánczky Kálmán	d.	h.	3	4	4	3	4	4	4	4	4	I. r.
Theodorovics Pál, g. kel. v.	d.	kl.	2	4	2	3	4	1	4	3	4	I. r.
35. Vajda György	jó	kl.	2	3	3	2	3	2	3	3	4	I. r.
Varga Gyula	jó	cs.	4	4	4	2	4	2	5	3	4	II. r.
Véber Pál	jó	h.	2	3	4	2	3	4	4	3	2	I. r.
Zárjeczky Győző	jó	kl.	1	3	3	3	3	2	3	1	4	I. r.
Kizáródtak:												
Horváth Márton												
40. Krenus Ferenc												

Összesen: 40.

VI. Osztály.

N é v s o r	Magaviselet	Szorgalom	Tantárgyak										Általános sorozat
			Vallás tan	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Mennyiség tan	Természettan	Vegy tan	Testgyakorlás	
Babos Árpád	d.	h.	2	4	4	3	4	4	3	4	3	3	I. r.
Belletz Ödön	t.	cs.	2	4	5	4	4	2	4	2	3	4	II. r.
Bertalan Pál	j.	cs.	2	4	5	3	4	3	4	4	5	4	II. r.
Brüller Fülöp izr.	j.	k.	1	2	3	1	1	2	2	1	2	4	jeles
5 Engelbrecht Károly	d.	h.	2	4	4	3	4	4	4	2	4	3	I. r.
Eperjesy Béla	j.	kl.	1	3	3	1	3	1	3	2	3	4	I. r.
Filipits Lajos	p.	e.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	kit.
Fornberg József	p.	k.	1	2	2	1	1	1	2	1	1	3	jeles
Friedlaender Ignác izr.	d.	e.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	kit.
10 Fritz József	d.	h.	1	4	4	2	2	2	4	2	4	4	I. r.
Handler Ferencz	p.	e.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	kit.
Hedl József	d.	kl.	1	3	4	2	4	3	3	1	2	3	I. r.
Hegedüs Ferencz	j.	h.	1	4	4	3	3	2	4	4	4	4	I. r.
Klein Ferencz izr.	p.	e.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	kit.
15 Körmendy Ferencz	t.	h.	2	4	4	4	4	2	4	2	3	4	I. r.
Kutnyák Mihály	d.	h.	2	4	4	2	4	3	4	3	4	3	I. r.
Laufer Mór izr.	j.	kl.	1	3	4	2	3	1	4	3	2	4	I. r.
Méhes Kálmán	j.	h.	2	4	4	3	4	4	4	3	3	4	I. r.
Molnár Béla	j.	cs.	3	5	4	4	5	3	5	4	4	4	II. r.
20 Novák Nándor	j.	cs.	3	5	4	4	5	4	4	4	4	2	II. r.
Pethő Jenő	j.	h.	2	4	4	4	3	3	4	2	3	4	I. r.
Rácz Kálmán	t.	kl.	1	4	3	2	4	2	4	1	2	4	I. r.
Rózeavölgyi Antal	d.	kl.	1	4	3	2	3	1	2	1	2	4	I. r.
Samu István	p.	e.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	kit.
25 Steffanits István	j.	k.	1	2	2	1	2	1	1	1	1	3	jeles
Stocker Antal	j.	k.	1	2	3	1	2	2	2	2	1	4	jeles
Szigethy Aladár	j.	k.	1	2	3	1	2	2	1	1	1	4	jeles
Szirmai Árpád	j.	h.	2	4	4	3	4	2	4	4	4	4	I. r.
Szmodis Győző	d.	e.	1	2	1	1	1	1	1	1	1	3	kit.
30 Vlasits Andr	d.	kl.	1	4	4	3	2	3	4	2	3	2	I. r.

Magántanuló: Mattos Béla. — Kizárattott: Matyasetz István.

Összesen : 32.

VII. Osztály.

N é v s o r	Magaviselet	Szorgalom	T a n t á r g y a k										Általános sorozat
			Vallás tan	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Mennyiség tan	Természettan	Bölcsészet	Testgyakorlat	
Babos Armin	d.	kl.	2	4	4	4	4	2	3	3	4	4	I. r.
Baranyay Ödön	t.	cs.	2	4	5	5	5	4	5	4	4	3	II. r.
Benedek János	jó	kl.	2	3	4	3	4	2	4	3	4	-	I. r.
Bertalan Titusz	jó	kl.	2	3	4	3	4	2	3	4	3	4	I. r.
5 Csánk Béla	d.	kl.	2	4	4	3	4	3	4	4	4	4	I. r.
Csempe sz Kálmán	p.	k.	1	2	2	1	2	1	3	2	2	4	jeles
Göncz Árpád	jó	cs.	3	4	4	2	4	2	3	5	4	4	II. r.
Hertelendy Endre	d.	kl.	1	3	4	1	2	3	4	3	3	2	I. r.
Horváth György	d.	h.	2	3	4	4	4	4	4	4	4	2	I. r.
10 Kintli György	d.	cs.	2	4	5	3	4	4	5	5	3	4	II. r.
Kiss János	d.	kl.	1	2	3	2	2	2	2	3	3	4	I. r.
Kollarich Lénárd	jó	cs.	2	4	5	3	4	4	5	4	4	4	II. r.
Kutnyák Pál	p.	k.	2	2	2	2	2	1	4	4	3	2	I. r.
Márcezius József	p.	e.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	kit.
15 Müller Lajos izr.	p.	k.	1	1	2	2	1	1	2	1	1	4	jeles
Pék János	p.	e.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	kit.
Salamon Ferencz izr.	jó	cs.	1	4	4	4	3	3	5	4	3	-	II. r.
Steiner Imre izr.	jó	h.	1	4	4	3	4	2	3	3	3	4	I. r.
Szeglet Mihály	p.	k.	1	2	3	1	3	1	1	2	1	4	I. r.
Vizlendvay Imre	p.	e.	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	kit.
20 Vojnics Imre	t.	h.	1	4	-	3	2	4	3	4	3	3	I. r.
Vucskics Gyula	t.	cs.	2	4	5	4	4	4	4	4	4	4	II. r.

Vizsgálatlan maradt: Bossányi József. — Tanodát változtatott: — Fattinger Sándor. — Magántanuló: Tóth Frigyes.

Összesen: 24.

VIII. Osztály.

N é v s o r	Magaviselet	Szorgalom	T a n t á r g y a k										Általános sorozat		
			Vallástan	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Történelem	Mennyiségtan	Természettan	Bölcsészet		Testgyakorlat	
Bendekovics István	d.	kl.	1	3	4	2	3	2	3	3	3	3	3	3	I. r.
Berger Mór izr.	t.	kl.	1	3	3	2	3	3	3	3	3	4	4	4	I. r.
Csiszár Pál	p.	e.	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	4	kit.
Draskovits Imre	d.	kl.	1	4	4	4	4	2	3	3	4	4	4	3	I. r.
5 Fischel Jakab izr.	d.	kl.	1	1	2	2	2	1	2	3	3	2	2	2	I. r.
Hausner József, izr.	d.	kl.	-	2	2	1	2	4	2	3	4	3	3	3	I. r.
Heinrich Adolf	p.	kl.	1	4	4	2	3	1	2	3	2	4	4	4	I. r.
Horváth Gyula	t.	kl.	1	2	3	1	3	4	4	2	4	3	4	4	I. r.
Horváth Károly	jó	kl.	1	4	4	2	3	2	2	4	2	3	3	3	I. r.
10 Klein Gyula izr.	jó	kl.	2	3	3	4	3	1	3	2	4	4	4	2	I. r.
Marton Gyula	d.	kl.	1	4	4	3	4	2	1	4	4	4	4	4	I. r.
Pais Elek	p.	k.	1	1	1	1	1	2	1	1	2	2	4	4	jeles
Saly Sándor	d.	kl.	1	4	4	4	4	3	2	4	3	3	4	4	I. r.
Schönfeld Frigyes izr.	d.	e.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	kit.
15. Súlyomy Tivadar	jó	h.	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	I. r.
Steiner Ede izr.	p.	k.	1	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	4	jeles
Szakmáry Lajos	p.	kl.	1	2	3	1	3	2	2	2	2	2	2	2	I. r.
Szirmai Béla	d.	kl.	1	4	4	3	4	3	2	4	3	3	4	4	I. r.
Vargha Imre	d.	kl.	1	3	3	2	3	2	2	2	3	2	3	3	I. r.
20 Weisz Sándor izr.	t.	h.	2	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	I. r.
Weissmayer Henrik izr.	jó	k.	-	1	2	1	1	2	2	2	2	3	4	4	jeles
Zánkay Aladár	d.	kl.	1	3	3	2	4	2	2	2	3	2	3	3	I. r.
Zánkay Árpád	d.	e.	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	4	4	kit.

Kimaradt: Baán Zoltán.

Összesen: 24.

X.

Statisticai kimutatás a főgymnasiumi ifjuságról.

Osztály	Beiratott az év elején			Érdemsorozat					Vizsgálatlan maradt	Kilépett	Megnált	Maradt az év végén összesen
	Nyilv- tanuló	Magán- tanuló	Összesen	Kitűnő	Jeles	I. r.	II. r.	III.r.				
I.	49	1	50	2	5	30	11	—	2	—	—	50
II.	50	—	50	4	10	21	10	1	—	3	1	46
III.	50	—	50	3	3	28	14	—	1	1	—	49
IV.	38	—	38	4	4	25	3	—	2	—	—	38
V.	40	—	40	2	2	25	9	—	—	2	—	38
VI.	31	1	32	6	5	16	4	—	—	1	—	31
VII.	24	1	25	3	2	11	7	—	1	1	—	24
VIII.	24	—	24	3	3	17	—	—	—	1	—	23
Összesen	306	3	309	27	34	173	58	1	6	9	1	299

A tanulók közül :

Osztály	Vallásra nézve					Nemzetiségre nézve					Tandíjfelető	Tandíjmentes
	Rom. kath.	Gör. kel.	Ágostai	Helv. hitv.	Móz. val.	Magyar	Német	Horvát	Olasz	Morva		
I.	39	—	—	—	11	48	—	1	1	—	44	6
II.	32	—	1	—	17	48	—	1	—	1	49	1
III.	39	—	1	—	10	49	1	—	—	—	42	8
IV.	29	—	—	1	8	34	—	4	—	—	32	6
V.	37	1	—	—	2	38	—	2	—	—	37	3
VI.	28	—	—	—	4	32	—	—	—	—	29	3
VII.	22	—	—	—	3	24	1	—	—	—	22	3
VIII.	16	—	—	—	8	24	—	—	—	—	20	4
Összeg	242	1	2	1	63	297	2	8	1	1	275	34

B) Rendkívüli tantárgyak.

A tanuló neve	Melyik osztályba jár?				A tanuló neve	Melyik osztályba jár?			
	Francia nyelv	Gyorsírás	Művészet	Zene		Francia nyelv	Gyorsírás	Művészet	Zene
Ágh Géza	III		1		Göncz Árpád	VII		1	
Árvey Lajos	IV	3			Göndöcs Imre	IV			2
Árvey László	IV	3	1	2	Göttinger Rajner	II	2		
Babos Ármin	VII	3			50. Haas Jakab	III		3	
5. Balentics Imre	IV		2		Handler Ferencz	VI	1		
Balogh Antal	I		3		Handler József	I		3	
Baranasics György	III		1		Hartmann Fülöp	II	3	3	
Baranyay Ödön	VII		2		Hausner József	VIII		3	
Bedő József	I		3		55. Hedl József	VI	3	3	
10. Belus József	IV		2		Hegedüs Ferencz	VI		2	
Bendekovics István	VIII		1		Heinrich Adolf	VIII		2	
Benedek János	VII		2		Herbay Pál	III		3	
Berger Mór	VIII		2		Hertelendy Endre	VII		1	1
Bertalan Endre	IV	4	4	3	360. Horváth György	VII		1	1
15. Bertalan Pál	VI		3		Horváth Károly	VIII		1	1
Bittó Béla	III	4			Imrey Sándor	I		3	
Bittó Gyula	II	3	2		Kartschmaroff Sándor	IV	2	1	
Blau Ágoston	IV		3		Keindl Ármin	IV		2	
Bosnyák Géza	IV		1	1	65. Keindl Gusztáv	II		1	1
20. Bosnyák Zoltán	V	2	2	2	Kisfaludy Gyula	III	3		2
Böhm Jakab	II	2	3		Kiss Lénárd	IV		2	
Brüller Fülöp	VI		3		Kiss János	VII	2	2	1
Csánk Béla	VII		2		Klein Ferencz	VI	1	2	1
Csizsár Pál	VIII		2		70. Klein Gyula	VIII		1	2
25. Csizmadia Kálmán	II		3		Kohn Ede	IV	2	2	3
Czapáry János	V		3		Konyáry Emil	I		3	
Czifrai Ödön	II		2		Koronczy Ferencz	II	4		
Darás Zsiga	IV	1	1		Koronczy István	V			1
Dobrin Tivadar	II	3	2		75. Kovács Endre	V			1
30. Dömötör Lajos	I		3		Kovács Ferencz	III		2	
Draskovics Imre	VIII		2		Kovács Gyula	III		2	
Dukász József	II		4		Kovács Mihály	II	4	2	
Egyed Jenő	I		2		Kovacevics Ferencz	IV		3	
Engelbrecht Károly	VI		1	1	80. Lackenbacher Béla	IV		3	
35. Eperjessy Béla	VI	2	2		Lakossy Kálmán	III	1	2	
Feuchtenberger Ede	III		1		Laky Kálmán	V	2		
Filipics Lajos	VI		2		Lauffer Mór	VI	4		
Fornberg József	VI		2		Lábos Lajos	I		3	
Fried Ödön	II		3		85. Lambert Lajos	II		3	
40. Friedenthal Lipót	III	3	3		Lipics István	V		3	
Friedländer Ignác	VI		2		Lisziák Jenő	II		3	
Friedrik Gáspár	II		3		Löwensohn Emil	III	3		
Fritz József	VI	1	2		Lusztig Aladár	II	3	4	3
Geiszl Miksa	V		3		90. Marton Gyula	VIII		2	
45. Godina Lajos	III		2		Masznyák Pál	IV		2	
Goldberger Izidor	I		3		Matkovics Gyula	IV	3	2	

A tanuló neve	Melyik osztályba jár?	Francia nyelv	Gyorsírás	Mfénék	Zene	A tanuló neve	Melyik osztályba jár?	Francia nyelv	Gyorsírás	Mfénék	Zene
Mészáros Ferencz	II				4	Soós Lajos	V				2
Muczer László	I				4	130. Spitzer Gyula	II		3		
95. Müller Lajos	VII		3			Stefanits István	VI		2		
Múncz Béla	II		4	3		Stein Izidor	II			3	
Nagy Dezső	IV	4	2	1		Stern Ferencz	IV				2
Nagy Gábor	V			3		Steyer Fülöp	V		3	2	1
Neusiedler József	III			3		135. Stocker Antal	VI	2		2	
100. Németh József	IV			2		Strém Tódor	IV	1	1	2	
Novák Lajos	III			4		Szeglet Mihály	VII			2	
Ollopp Mór	III		3	1		Szépe Ferencz	III		3		
Ondrus Cyrill	II	3			2	Szigethy Aladár	VI		3	2	
Pais Elek	VIII			1		140. Szigethy Elemér	V		2		
105. Pauer Ernő	IV		2			Szigethy Károly	IV			2	
Pethő Jenő	VI		2	3		Szinger Albert	II			3	
Péczely Béla	V			3		Szmodics Győző	VI		2		
Pék János	VII			1		Szy Győző	IV			3	
Pichler Bertalan	I			3		145. Tárnok Géza	III			3	
110. Pinterics Lajos	III		3			Topler György	III		3	1	
Plichta Kázmér	III		4		2	Topolics György	III			1	
Plihál Győző	II		3	2		Tóth Mihály	I			2	
Polatzek János	III			2		Vajdits Alajos	II			3	
Polgár József	I			3		150. Vargha Imre	VIII			1	1
115. Rasztics Lajos	III			3		Vértessy Ferencz	IV		3		
Rác Béla	V			3		Vizlendvay Imre	VII			1	1
Rác Kálmán	VI		1			Vizmathy Géza	I			3	
Récsey Ede	IV		2	2		Vlasits Andor	VI		2	2	
Róth Miksa	I			3		155. Vojnits Imre	VII				1
120. Rózsavölgyi Antal	VI		3	1		Vucskics Gyula	VII			2	
Ruesz József	II		4	2		Wagner Károly	I			3	
Samu István	VI			2		Weber Pál	V			2	
Sárecz János	I			3		Weisz Adolf	I			3	
Sárecz Lajos	III			3		160. Weisz Ödön	IV		3		
125. Schacherlsz Károly	V	3				Weisz Samu	II		3		
Schönfeld Ferencz	II		4			Weiszberger Kálmán	II			2	
Schuch Károly	III				2	Zánkay Aladár	VIII			1	1
Sebestény Gyula	II			3		Zarjeczky Victor	V	3			1

Figyelmeztetés.

A nyilvános tanulók szabályszerű fölvétele augusztus 30. és 31. s szeptember havának három első napján történik: ezt a pót- és javító vizsgálatok előzik meg.

A fölvétel feltételei a következők: a) a gymnasium első osztályába szabályszerűen csak kilencz évet betöltött, vagy idősebb tanuló vétetik föl, b) az ismeretek mértékére nézve, értelmes és folyékony olvasás, a nyelvtanból az alaktan főbb részeinek, az egyszerű, bővített és összetett mondatoknak, a számvetésből az egész számok négy alapműveletének és a közönséges törtszámoknak ismerete kívántatik. — Tekintet nélkül arra, hány elemi osztályt végzett az illető, a gymnasium első osztályába való fölvételre nézve egyedül az életkor s a kellő szigorral megtartandó fölvételi vizsgálat eredménye határoz.

A növendék, bármely osztályba kíván fölvétetni, addigi tanulmányairól szóló bizonyítvánnyal személyesen, még pedig szülei, gyámja, vagy ezek megbízottja kíséretében tartozik a fölvételre az igazgatónál és az illető osztályfőnöknél megjelenni.

Azon szülők, vagy gyámokok, kik nem laknak helyben, gyermekek, illetőleg gyámoltjak fölvételekor alkalmas helyettest tartoznak megnevezni, kire házi felügyeleti jogaikat és kötelességeiket átruházzák. A szülők vagy gyámokok az e részben történt változást tartoznak az igazgató, vagy az osztályfőnök tudomására juttatni; másrészt a tanári karnak jogában áll ott, hol alapos okai vannak a házi felügyeletet elégtelennek vagy épen károsnak tartani, tanártestületi határozat alapján követelni, hogy a felügyeletben czélszerű változás eszközöltessék.

Azon tanulók, kik a gymnasiumot évközben akarják változtatni, eziránti szándékukat eltávozás előtt saját igazgatóságuknál tartoznak bejelenteni.

Minden magántanuló köteles a gymnasium négy alsó osztályából leteendő vizsgálat alkalmával próbarajzokat előmutatni, s rajztanár jelenlétében az osztálynak megfelelő két rajzot készíteni.

Oly tanuló, ki valamely kötelezett tantárgyból elégtelen érdemjegyet nyert, javítási engedélyért folyamodhatik. Az ily folyamodványok jul. 8-ig az igazgatónál nyujtandók be.

Kelt Nagy-Kanizsán, junius 30. 1876.

Farkas László,

igazgató.

